

Міністерство освіти і науки України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет морського права
Кафедра морського та господарського права

УДК 342

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему
«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ
СЛУЖБИ У ПІДРОЗДІЛАХ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ ВМС УКРАЇНИ»

Виконав: студент 6 курсу, групи 6511мз
напряму підготовки 08 Право
спеціальність 081 Право

(шифр і назва спеціальності)

Александров Валерій Андрійович

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.ю.н., доцент Сікорський О. П.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: д.ю.н., професор Дубинський О. Ю.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2020р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Теоретико-правові засади проходження служби у підрозділах морської піхоти ВМС України	7
1.1. Історико-правові аспекти становлення Морської піхоти на теренах України.....	7
1.2. Поняття та особливості служби у Морській піхоті ВМС України.....	17
1.3. Зміст і структура адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України	22
Розділ 2. Адміністративно-правовий порядок проходження служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України	31
2.1. Адміністративно-правові вимоги до професійної підготовки військовослужбовців Морської піхоти ВМС України	31
2.2. Порядок зарахування на службу та припинення служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України	36
Розділ 3. Організаційно-правові гарантії проходження служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України	46
3.1. Матеріальне забезпечення військовослужбовців морської піхоти ВМС України.....	46
3.2. Державні і соціальні гарантії при проходженні служби у підрозділах морської піхоти ВМС України	56
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Після проголошення незалежності України, в нашій країні відбувалися докорінні перетворення в національній системі держави та права. Зокрема, курс на євроінтеграцію, який Україна взяла за основу, а також складна зовнішньополітична ситуація пов'язана з протиправними діями РФ, зумовили оновлення цілого ряду ключових напрямків обороноздатності України та її воєнної доктрини.

Одним із таких ключових напрямків є відродження такого роду військ як морська піхота. Процес становлення Морської піхоти України в сучасних умовах включає в себе систему суспільних відносин, у таких сферах як правове регулювання інституту, публічне адміністрування, організаційно-правове забезпечення діяльності підрозділів морської піхоти тощо.

Оскільки, на теперішній час, захист морських кордонів України, потребує кардинального оновлення ведення військових операцій в цілому відповідно до сучасних підходів, форм, методів та принципів проведення бойових дій чи оборони на території країни із застосуванням новітніх технологій та тактичної і тактико-спеціальної підготовки підрозділів Морської піхоти ВМС України відповідно до стандартів НАТО. Однак, успішне здійснення даної військової політики, неможливе без належного фінансування, якісної кадрової політики, соціального захисту військовослужбовців Морської піхоти ВМС України врешті-решт. Таким чином, обрана проблематика магістерського дослідження має значну актуальність як для України, так і для розвитку її оборонної сфери.

Оборонна функція держави є однією з найдавніших та найважливіших функцій держави. Розвиток цієї функції протягом попередніх історичних періодів вплинув на формування відносно відокремленої сфери діяльності суспільства – військової служби. Сучасні правові системи провідних країн світу оперують широкою правовою основою, що об'єднана в галузі та інститути права, норми якої врегульовують систему правовідносин у сфері проходження військової служби.

Метою дослідження є аналіз історичних аспектів розвитку морської піхоти та адміністративно-правових засад проходження служби у підрозділах морської піхоти в Україні.

Відповідно до поставленої мети, були визначені наступні **завдання дослідження**:

- дослідити історико-правові аспекти становлення морської піхоти в Україні;
- розкрити поняття служби у Морській піхоті ВМС України та встановити її особливості;
- дослідити зміст адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України та охарактеризувати його зміст і структурну побудову її підрозділів;
- проаналізувати систему адміністративно-правових вимог до професійної підготовки військовослужбовців Морської піхоти ВМС України у сучасних умовах;
- встановити основні стадії проходження служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України;
- розглянути матеріальне забезпечення військовослужбовців морської піхоти ВМС України;
- визначити та охарактеризувати систему державних та соціальних гарантій військовослужбовців Морської піхоти ВМС України та членів їх сімей.

Предметом дослідження є аналіз адміністративно-правових аспектів розвитку інституту служби у Морській піхоті ВМС України.

Ступінь наукової розробленості. Проблематику дослідження різних аспектів проходження служби в Морській піхоті ВМС України аналізували та вивчали в своїх працях такі вчені як: П. Гай-Нижник, О. В. Кривенко, І. І. Качан, І. О. Грицай, С. В. Шрамченко та ін. Окремо, слід виділити наукове дослідження під авторством А. Синиці, який у своїй роботі здійснив спробу переоцінки система адміністративно правового регулювання ЗСУ, викликані проєвропейським, інтеграційним напрямком нашої держави, в тому числі – Морської піхоти ВМС ЗСУ України.

Нормативно-правовою базою дослідження є чинне законодавство України та міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерської роботи стали як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи, застосування яких зумовлене комплексним характером об'єкта і предмета дослідження і потребою використання теоретичних знань у відповідних галузях знань: історичних, юридичних, соціологічних науках тощо. Зокрема були використані наступні методи: загально-філософський (форма та зміст, ціле і частина, структура та елемент), загальнонауковий (історичний метод, аналіз, синтез) та спеціально-наукові методи, що включає порівняльно-правовий та формально-юридичний підходи.

За допомогою історико-правового методу досліджено процес становлення та розвитку морської піхоти в Україні (підрозділ 1.1). Формально-юридичний метод застосований при здійсненні аналізу нормативних актів, які становлять правову основу інституту служби в підрозділах Морської піхоти ВМС України (підрозділ 1.2, 1.3). Структурно-логічний метод використано для дослідження місця системи підрозділів морської піхоти в Збройних Силах України (підрозділ 1.3), а також для характеристики правового становища, повноважень органів і посадових осіб, які забезпечують реалізацію проходження служби в підрозділах Морської піхоти ВМС України (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2)

Метод системного аналізу був використаний при характеристиці основних напрямів удосконалення забезпечення проходження служби в підрозділах Морської піхоти ВМС України.

Апробація роботи. Окремі результати дослідження були апробовані на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» (м. Миколаїв, 2020). Деякі основні положення та результати дослідження було опубліковано у співавторстві у фаховому виданні – «Наукові записки ІДПУ імені В.Винниченка. Серія: Право. Випуск 8, 2020».

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні адміністративно-правових засад проходження служби в підрозділах Морської піхоти ВМС Збройних

Силах України з метою пошуку оптимальних шляхів їх розвитку та забезпечення обороноздатності країни в цілому.

Практична значущість роботи полягає у застосуванні дослідження чи окремих його результатів для подолання прогалин чинного законодавства в частині забезпечення безпеки і оборони підрозділами Морської піхоти ВМС Збройних Силах України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел на 7 сторінках, які містять 61 найменування. Загальний обсяг роботи – 74 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ПІДРОЗДІЛАХ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ ВМС УКРАЇНИ

1.1. Історико-правові аспекти становлення Морської піхоти на теренах України

У світі історично склались різні роди військ в арміях будь-якої країни. Серед них вагоме місце посідає морська піхота. Наприклад, у найпотужнішій армії світу – США, морська піхота є елітарною та взірцевою, яка виконувала у збройних конфліктах за участю США найскладніші завдання. Збройні сили держав спираються на іноді багатовікові військові традиції, й тут Україна не є виключенням. Маючи значний історичний досвід (хоча й незалежність Україна отримала в історичному контексті нещодавно), у формуванні та застосування в різних театрах бойових дій саме морської піхоти (хоча й не в сучасному класичному розумінні цього визначення, однак із наявністю ознак даного роду військ).

Першість організації корпусу морської піхоти належить іспанському королю Карлу V (ісп. Carlos I (V), лат. Carolus V; 24 лютого 1500 – 21 вересня 1558) – імператор Священної Римської імперії (1519-1556) [1].

Історія українського флоту та бойових походів із використанням піхоти, яка висаджувалась на ворожій території й виконувала поставлені завдання, бере початок ще за козацьких часів. З кінця XVI ст. розпочалась епоха славетних морських походів запорожців. Пік активності та основну бойову славу козаки здобули в перші три десятиліття XVII ст. Вже 1606 р. козаки на чайках пограбували Білгород (Акерман), Килію та Болгарську Ванру. 1613 р. після обрання П. Сагайдачного кошовим отаманом Запорізької Січі, почалась нова славетна сторінка козацьких морських походів (варто нагадати, що саме на його честь названий корабель, який є флагманом сучасного українського флоту). В цей час після двох успішних морських операцій 1613 р. Туреччина за козаками відправила каральну флотилію, однак після того, як вона перестріла козаків під Очаковом, була вщент знищена козаками, деяка частина вцілілих галер

потрапила до рук козаків [2,с. 252–253]. Й надалі козаки активно й успішно використовували комбінації морських боїв із сухопутними операціями на ворожій території. Деякі дослідники вважають, що саме козаки підточили могутність Османської імперії.

Успіхи досягались завдяки ряду організаційних факторів, високого рівня свободи дій кожного окремого підрозділу та застосування новітніх методів ведення бойових дій, які європейськими безініціативними, інертними арміями не використовувались (до-речі, саме у гнучкості при прийнятті рішень щодо пошуку нових ефективних методів бойових дій, відсутності складного військового бюрократичного, якщо можна так сказати, механізму, козакам на суші та воді не було рівних, вони громили найсильніші на той час армії Європи, Кримського ханства, Туреччини).

Окремої уваги заслуговують система організації морського походу. Обирався похідний отаман, козаки розподілялись на екіпажі, потім вони обирали місце й час для будівництва човнів – чайок (які, до речі, скоріше були десантними катерами). Кожен екіпаж складався приблизно з 50–70 козаків. Менш ніж за місяць у козаків поставала флотилія до 80-100 легких десантних човнів. Це ставало можливим внаслідок досконалої організації, кожен козак в цьому бойовому механізмі знав свою справу та обов'язки.

Морські походи також сприяли становленню в подальшому повноцінного українського козацького флоту [2, с. 254].

Наприкінці XVIII ст. майже усі землі Наддніпрянської України опинились у складі Російської імперії, козацька гетьманська державна автономія інкорпорована до її складу, тут поширений адміністративний та становий феодальний устрій цієї імперії. Разом із покріпаченням на населення українських земель прийшла рекрутська повинність (служба у армії Російської імперії, а відповідно й у флоті). [3, с. 98-99].

В Російській імперії українці служили й, таким чином, у флоті також. За Павла I морські солдати чи морська піхота налічувала 9 батальйонів в Балтійському флоті та 3 в Чорноморському. 1803 р. вони об'єднані в полки (усього 4 морських полки, один з яких у складі Чорноморського флоту). Полк

налічував 2085 військових морських піхотинців. На початку XIX ст. побутувала серед політичного та військового командування Російської імперії думка, що спеціальні військові морські піхотинці не потрібні державі, тому з часом вони були підпорядковані піхотним дивізіям. З 1811 р. фактично морська піхота як окремий рід військ в Російській імперії припинила своє існування, однак після наполеонівських воєн відбувались спроби їх відродження. 1813 р. відновлені морські полки, однак 1833 р. Микола I їх знову розпустив, й військові переводились до звичайних піхотних збройних формувань. В другій половині XIX ст. не існувало морської піхоти окремо, в окремих випадках їх функції виконували звичайні флотські екіпажі [4].

1904 р. своєрідним каталізатором відновлення окремого роду військ морської піхоти стало створення Одеського морського батальйону (це перше за тривалий час на постійній основі військово-формування такого роду). 4 серпня 1904 р. Микола II затвердив «Положение об Одесском морском батальоне» (*Положення про Одеський морський батальйон*) [5]. Займався батальйон інженерним супроводом під час проведення десантних операцій. Згідно п. 1–6 Розділу 1 «Загальні положення», батальйон призначався для служби під час передислокації військ морем та для в мирний час підготовки особового складу в частинах в питаннях технічної специфіки умов перевезення військових частин морем. Батальйон поділявся на дві роти – «веслову і технічну», окрім того знаходились при ньому учбова команда та школа машиністів. За батальйоном закріплювались плавзасоби та інше майно. Згідно п. 7–10 другого Розділу батальйон підпорядковувався місцевому військово-окружному начальству при Головному штабі. Безпосередньо батальйон ввірився на правах начальника дивізія генерал-квартирмейстеру штабу Одеського військового округу, на правах командира корпусу батальйон підпорядковувався начальнику штабу даного округу. Обов'язки, відповідальність та права інших чинів при батальйоні визначались цим Положення [5, с. 849–850].

Цей батальйон виконував завдання й під час Першої світової війни, однак ситуація кардинально змінилась після розпаду Російської імперії. Вже в 1917 р. українці отримали можливість побудувати власну національну державність. Як

відомо, в цей час українські держави існували в різних формах – УНР доби Центральної Ради, Українська держава або Гетьманат П. Скоропадського, УНР доби Директорії а також ЗУНР. Вже після революції в Російській імперії на теренах України залишилися частини імперської морської піхоти – в гирлах Дунаю під командуванням князя Трубецького Балтійська морська дивізія (складалась в більшості з моряків та виконувала виключно бойові функції, які покладаються на морську піхоту), а також «Спеціальна Десантна Дивізія» в Севастополі. Саме із них постали перші українські частини морської піхоти, оскільки в цих імперських формуваннях служили переважно етнічні українці. Однак, деякі дослідники вважають, що внаслідок Першої світової вони майже втратили боєздатність через значні втрати особового складу [6].

Загалом, українізація відбувалась в усіх флотах Російської імперії. Українські Ради було утворено також на Каспійській, Сибірській, Амурській флотиліях. В Чорноморському флоті відсоток українців складав 65 %, а в листопаді 1917 р. до Києва прибули бойові загони моряків чисельністю 700 осіб. Саме вони утворили «Окремий морський курінь імені Петра Сагайдачного. Цей курінь боровся з російською більшовицькою агресією й майже у повному складі був знищений [7]. В грудні 1917 р. Центральною Радою затверджено Закон «Про утворення Генерального секретаріату Морських справ», а 14 січня 1918 р. «Типовий закон про флот УНР», однак вони втілені в життя не були внаслідок більшовицької агресії.

Погоджуємось із твердженням П. Гай-Нижника, що історія української морської піхоти в класичному та сучасному розумінні пов'язана саме із П. Скоропадським. Варто зауважити, що цей бойовий генерал, якого поважали в армії, замість безсистемних дій у всіх сферах державного управління Центральної Ради, швидко навів лад та побудував дієвий державний апарат як в центрі, так і на місцях. Разом із тим він створив український флот та боєздатну морську піхоту. 23 травня 1918 р. П. Скоропадський видає наказ по Морському відомству під назвою «Про початок формування бригади морської піхоти у складі трьох полків для несення служби». Серед завдань, які покладались на морських піхотинців, було несення служби на прибережних територіях

Української держави у військово-морських фортецях, а також, звісно, проведення за необхідністю десантних операцій [8]. Спочатку, згідно даного наказу, передбачалось поділити бригаду морської піхоти на три відділи згідно ввіреної ним для захисту території – перший від західного кордону Гетьманату до с. Сичавки (Одеська область), другий від с. Сичавки до Станіславова, третій від Станіславова до Перекопу. Морська піхота також охороняла майно Морського відомства [8].

Також передбачалось формування трьох куренів морської піхоти в полках. Однак, це було передбачено вже у наступних актах П. Скоропадського щодо Морського відомства. Кожен з полків повинен був відповідно складатись із трьох куренів, кожен з яких складався з 4 піхотних та однієї кулеметної сотні або роти. 15 липня була встановлена офіційна уніформа морських піхотинців Української держави. Планувалось, що 1-й полк морської піхоти буде дислокуватись в Одесі, 2-й в Миколаєві а третій в Херсоні. В Одесі, Очакові та Перекопі мали дислокуватись три ескадрони морської кавалерії. Цими питаннями займався відділ морської піхоти Головного морського штабу Морського відомства (міністерства) [9].

Варто наголосити, що сучасна морська піхота отримала прапор, який було започатковано ще саме за П. Скоропадського. Наказом Гетьмана по Морському відомству від 18 липня 1918 року) затверджений новий Військово-морський прапор. П. Гай-Нижник так його описує: «Прапор ВМС України доби Гетьманату 1918 року мав такий вигляд: «Білий прапор з рівним синім хрестом, який ділить прапор на 4 рівних частини. В одній із частин міститься національний прапор Держави (складений з блакитної і жовтої горизонтальних смуг), в центрі якого міститься золота печатка св. Володимира (мається на увазі зображення герба Української Держави у вигляді «тризуба». – такої ж ширини, як хрест. Прапор шиється з матерії відповідного кольору, а печатка малюється бронзовою фарбою». Пізніше, у 90-ті роки ХХ ст., цей прапор стане відзнакою Військово-Морських Сил нової незалежної української держави» [8].

Після падіння Гетьманщини, до влади приходить Директорія УНР. Ще в лютому 1919 р. вона втратила контроль за узбережжям Чорного моря й

залишила столицю, а штаб берегових військ передислоковано у Вінницю. Згодом керівництво опинилось на Прикарпатті й тут розроблялась нормативна база щодо функціонування морської піхоти. 24 березня 1919 р. згідно Наказу по Морському міністерству УНР передбачалось формування полку морської піхоти із мобілізованих УНР та ЗО ЗУНР громадян, що служили в російському та айстро-угорському імперських флотах. Однак здебільшого солдати морської піхоти набрано із місцевих жителів, далеких від морської справи (хоча, багато із них мали завдатки, оскільки працювали на деревообробних підприємствах та мали досвід керування та побудови річного транспорту). Полк морської піхоти отримав назву «Гуцульський». Його формування завершилось в травні 1919 р. Згодом вирішено було сформувати ще один полк морської піхоти, взявши за основу два полки дивізії морської піхоти часів Гетьманату [9]. Морська піхота в ті часи брала активну участь у війні із більшовицькою навалою та окупацією. Нажаль, історично склалось, що українцям не вдалося втримати свої державницькі здобутки, й разом із «совєтською» окупацією морська піхота стала будуватись за загально радянськими принципами.

Таким чином, історія морської піхоти України має славетну та давню історію, початок якої можна пов'язати ще із запорозькими козаками. Зрозуміло, що за часів козацьких походів не існувало ще нормативної бази, яка би регулювала питання формування та діяльності бойових підрозділів (взагалі, тривалий час козаки не мали писаного права, використовуючи звичаєве право), однак можна досліджувати принципи формування бойових підрозділів тощо. Українці служили у підрозділах морської піхоти часів Російської імперії переважно у акваторії Чорного моря, саме такі піхотинці стали після падіння цієї держави фундаментом для творення національної української морської піхоти. На наше переконання, П. Скоропадського можна називати засновником української морської піхоти сучасного зразку, він своїми актами започаткував створення полків, однострій піхотинців, Військово-морський прапор (який став основою сучасного прапору ВМС України).

У період СРСР, враховуючи геополітичне становище та амбіції особливо після Другої світової війни, зумовило державне керівництво зосередити значну

увагу питанню морської піхоти. Абсолютно логічним є розвиток окремого роду військ, що відповідав інтересам радянської влади і в змозі виконати складні бойові завдання. На 1991 рік у складі морської піхоти ВМФ СРСР безпосередньо перебували одна дивізія, чотири бригади та один навчальний центр у м. Севастополь [10]. Окрім цього, велика кількість з'єднань забезпечували «роботу» морської піхоти. На період розпаду СРСР тільки одна бригада та навчальний центр розміщені на території України. Більшість з'єднань морських піхотинців СРСР були успадковані Російською Федерацією.

Отже, акцентуючи увагу на українському прикладі ставлення до ролі морської піхоти в обороноздатності країни за часи незалежності, він більше нагадує синусоїду. Питанню історичної ретроспективи розвитку морської піхоти за роки незалежності України присвячено досить багато уваги з боку нашого суспільства. Найбільш помітними є праці науковців й дослідників у сфері військового будівництва. Свої напрацювання автори оприлюднюють в рамках фахових видань, наукових конференцій, семінарів, круглих столів тощо.

Як зазначає один із дослідників нашої проблематики С. Яким'як, з початком новітнього періоду державності в історії України, який розпочався процес становлення Військово-Морських Сил Збройних Сил України і він виявився досить складним. До основних етапів створення та розвитку Військово-Морських Сил у новітньому періоді історії України автор відносить такі [11, с. 22-24]:

1) грудень 1991 – квітень 1992 р. – самоорганізаційний або підготовчий етап, що передував організованому створенню національного військового флоту;

2) квітень 1992 – серпень 1997 р. – етап початкового організаційного будівництва та становлення ВМС ЗС України, формування основних органів управління та військових частин, їх комплектування та оснащення озброєнням і військовою технікою;

3) серпень 1997 р. – лютий 2014 р. – етап удосконалення рівня підготовки та перманентного реформування ВМС ЗС України;

4) лютий 2014 р. – по теперішній час – етап застосування військових частин та підрозділів ВМС ЗС України у ході збройної агресії РФ проти України та в умовах проведення антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) на території держави, відновлення їх спроможностей та подальшого розвитку [11, с. 22-24].

1 липня 1993 року, після створення Військово-Морських Сил України, в Севастополі був сформований 1-й Окремий батальйон Морської піхоти (далі – ОБрМП), до якого були зараховані кращі офіцери Чорноморського флоту.

Наступним кроком на шляху розвитку стало формування під Феодосією 41-го Окремого батальйону Морської піхоти. Сталося це 1 вересня 1993 року, а вже 20 вересня, згідно з директивою начальника Генерального штабу Збройних Сил України, почалося формування управління 4-ої Окремої бригади Морської піхоти Військово-Морських Сил України.

З 1995 року по 1999 рік 4 ОБрМП входила до складу Національної Гвардії України (НГУ – розформована в грудні 1999 року). Після передачі у Військово-Морські Сили України штат не змінювався.

На початку 2004 року 1 ОБрМП була розформована. З підрозділів морської піхоти залишився лише 1 ОБрМП.

В 2004 році морська піхота України складалась лише з одного батальйону, а саме 1 окремих батальйон морської піхоти який дислокувався у м. Феодосія Автономної Республіки Крим.

Проте саме 2004 рік, складний суспільно-політичним напруга в нашій державі, стала відправною крапкою відродження морської піхоти як бойової одиниці Збройних сил України. [12].

Актуальності ці процеси набувають для нашої держави саме в останні десятиліття. Системний занепад збройних сил України впливав негативно і на становище морської піхоти. Втім, статус «морської держави» й необхідність забезпечувати охорону узбережжя Чорного моря спонукають до розвитку такої її важливої складової як морська піхота. Так, на думку О. Никифорова, У суспільстві завжди була особлива повага до представників славного корпусу «чорних беретів» [13, с. 105-106]. Криза внутрішньополітична 2013-початку

2014 років, і як наслідок зовнішньополітична – пов’язана з агресією РФ, зумовили надзвичайну потребу у формуванні сучасних (за вимогами НАТО) підрозділів морської піхоти. Тим паче, що саме залучення підрозділів українських морських піхотинців до багатьох міжнародних навчань сприяли цьому процесу.

Становлення підрозділів морської піхоти нерозривно пов’язано з участю у багатьох міжнародних військових навчаннях та операціях.

1995 року було вперше задіяні військовослужбовці 27-го батальйону морської піхоти на полігоні «Широкий Лан» в українсько-американських навчаннях «Осінні союзники 95». У 1996-му участь у першому трансатлантичному поході кораблів національного флоту до берегів США, навчання в районі Літл-Крік. Починаючи з 1997 року, практично жодні навчання серії «Сі Бриз» не проводилися без морських піхотинців ВМС України [13; с. 106].

Після анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим підрозділи Військово-Морських Сил Збройних Сил України були виведені з півострову. Після виведення 36 окрема бригада берегової оборони, 1-й та 501-й окремі батальйони Морської піхоти були передислоковані до м. Миколаїв.

36 окрема бригада морської піхоти була сформована в липні 2015 року на підставі Спільної Директиви Міністерства Оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України від 15 липня 2015 року №Д-322/1/21. Наказом командира бригади від 17 липня 2015 року №433 22 липня 2015 року було введено в дію штат 36 окремої бригади Морської піхоти. 22 липня визначено Днем бригади морської піхоти відповідно до наказу командира бригади від 4 липня №1370. З 22 липня 2015 року 36 окремі бригаді морської піхоти також підпорядковані 1-й окремий батальйон морської піхоти та 501-й окремий батальйон морської піхоти. Протягом 2017 року проведено формування 503 окремі батальйон морської піхоти [14].

За час існування морська піхота Військово-Морських Сил Збройних Сил України практично виконувала бойові завдання щодо оборони десантно-небезпечних ділянок узбережжя Азовського моря. Вела стабілізаційні дії,

оборонні дії, приймала участь у антитерористичних, антипіратських та миротворчих операціях, а саме:

Протягом 2014-2017 рр. підрозділи морської піхоти успішно виконували бойові завдання під час участі в антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей. Особливо в районі населеного пункту Гранітне та Талаківка Донецької області.

Також з квітня по липень 2015 року виконувались завдання з ведення протидесантної оборони ділянки морського узбережжя.

З серпня 2015 року по теперішній час військові частини та підрозділи морської піхоти виконують бойові завдання з утримання лінії зіткнення та оборони в районі м. Маріуполь, с. Широкине, с. Лебединське, с. Водяне, с. Павлопіль, с. Чермалик Донецької області.

Указом Президента України від 31.03.2014 року №352/2014 16 листопада було визначено Днем морської піхоти України. Щоправда зараз День морської піхоти відзначають 23 травня.

Враховуючи вище зазначене морська піхота України на сьогоднішній день являє собою приклад незламної мужності та є стрижнем Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

Сучасні тенденції збройних конфліктів та вектор держави вимагають від морської піхоти під час виконання завдань сумісності з підрозділами НАТО.

Підрозділи окремої бригади морської піхоти впроваджують в систему бойової підготовки стандарти НАТО під час участі в міжнародних навчаннях як на території України, так і поза межами кордонів України.

Також було створено інші окремі батальйони морської піхоти. В період з 2015 по 2016 роки організаційно-штатна структура морської піхоти підлягала уніфікації до штатів високо мобільних десантних військ та інших вдосконалень.

В 2018 – 2020 роках було продовжено розвиток підрозділів морської піхоти, який триває і по цей час.

Сформовано нормативно-правові основи розвитку морської піхоти на доктринальному та концептуальному рівнях. Цим питанням буде присвячено у вагу у наступних підрозділах.

1.2. Поняття та особливості служби у Морській піхоті ВМС України

Аналізуючи історичні аспекти становлення морської піхоти можемо констатувати, що це відносно відокремлений підрозділ збройних сил, спрямований на виконання особливих завдань та функцій як у наступальних, так і оборонних військових операціях.

У наш час триває активний розвиток різних за своїм призначенням та функціоналом спеціальних підрозділів – це в першу чергу зумовлено суспільно-політичними внутрішньодержавними та геополітичними процесами.

Інформатизація суспільства, розвиток технологій, знаходить своє застосування і у військовій сфері. На сьогодні активно відображаються процеси модернізації української армії за допомогою сучасних телекомунікаційних можливостей.

Аналіз питання щодо особливостей служби у морській піхоті ВМС України потребує характеристики декількох напрямків: системи підрозділів, що входять до структури морської піхоти, організації їх стратегічного та оперативного командування, специфіки підготовки та перепідготовки особового складу тощо.

В системі командування морської піхоти в останні роки відбулися важливі зміни, що свідчить про окрему увагу держави до цього роду військ.

Важливим кроком стало формування у 2018 році Командування Морської піхоти ВМС України, що дислокується у м. Миколаїв, основним завданням якого є забезпечення ефективного, оперативного управління та адміністрування підрозділами морської піхоти та створення умов для їх сталого розвитку.

Для підвищення рівня обізнаності як громадськості загалом, так і військовослужбовців створено офіційні веб-сайти, сторінки у Facebook, військового керівництва різних рівнів, засоби масової інформації у свою чергу приділяють окрему увагу питанням обороноздатності країни.

З моменту створення морської піхоти України особовий склад постійно залучається до участі в міжнародних навчаннях на території інших держав-партнерів та поступово проводить інтеграцію до стандартів НАТО.

Щорічні українсько-американські навчання «Сі Бриз» із залученням морської піхоти України проводяться як правило на 235 МЦПП, території Миколаївської та Одеської області у тому числі у акваторії Чорного моря.

Також проводяться тренування та підготовка БТГ ЄС «Хелброк» до якого входять підрозділи морської піхоти України.

Поза межами України проводяться навчання такі як «Платіnum-Ігл» в Румунії, «Платіnum-Лайон» у Болгарії, «Нобл-Партнер» та «Еджайнл-Спїріт» в Грузії [15].

Під час навчання у взаємодії з підрозділами інших збройних сил відпрацьовуються питання ведення наступальних, оборонних та стабілізаційних дій згідно стандартів НАТО .

Проводиться підготовка особового складу під керівництвом іноземних інструкторів:

ЗС Великої Британії – за темами: «Поглиблений курс підготовки сержантів», «Поглиблений курс підготовки санінструкторів», «Курс штабного планування», «Поглиблений курс для піхоти»;

ЗС США – семінари з питань професійного розвитку для сержантського/старшинського складу.

У 2014 році після виходу з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим до складу морської піхоти України входили два окремих батальйони морської піхоти.

Протягом 2014 – 2015 років було проведено ряд організаційно штатних заходів бригади берегової оборони та 20 липня 2015 року введено в дію штат 36 окремої бригади морської піхоти до якої включили 1-й та 501-й окремі батальйони морської піхоти.

Організаційно-штатна структура батальйонів морської піхоти типова та складається з управління батальйону, 1 та 2 роти морської піхоти, десантно-

штурмової роти, мінометної батареї, роти вогневої підтримки, взводу снайперів та підрозділів всебічного забезпечення.

На сьогодні, Морська піхота ВМС України може виконувати наступні завдання:

– діяти у складі тактичних морських і повітряних десантів для захоплення ділянок морського узбережжя, островів, портів, пунктів базування, аеродромів та інших об'єктів на узбережжі противника;

– обороняти десантно-небезпечні ділянки узбережжя Чорного та Азовського морів. Вести, стабілізаційні, рейдові, наступальні, оборонні дії та здійснювати прикриття державного кордону;

– посилювати військово-морських бази, пункти базування, морські та річкові порти;

– приймати участь у антитерористичних, антипіратських та миротворчих операціях на території України або за її межами.

Заслуговує на увагу інформація представлена на офіційній сторінці Командування морської піхоти ВМС ЗС України у фейсбуці. Так, офіційною датою створення Командування морської піхоти ВМС ЗС України є 1 лютого 2018 року. Головне призначення Командування морської піхоти полягає у керівництві, здійсненні підготовки, планування, застосування морської піхоти та берегових ракетно-артилерійських військ, управління ними в ході виконання завдань. Командування морської піхоти у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, наказами, директивами, розпорядженнями Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та командування ВМС ЗС України.

Серед основних завдань Командування морської піхоти слід відзначити оперативне планування застосування підпорядкованих військ (сил) та управління ними в ході виконання завдань у визначених операційних зонах (районах), міжнародних миротворчих операцій та навчань. Керівництво і контроль за виконанням заходів, спрямованих на підтримання підпорядкованих військ (сил) у постійних бойовій та мобілізаційній готовності, організація

комплектування їх особовим складом, забезпечення озброєнням, військовою технікою, ракетами і боєприпасами, матеріально-технічними та спеціальними засобами тощо. [16].

Значна увага у питанні розвитку українських збройних сил полягає у підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Не виключенням є і військово-морські сили. На даний час Інститут Військово-Морських Сил України Національного університету «Одеська морська академія» є єдиним вищим військовим навчальним закладом, який готує спеціалістів для корабельного складу ВМС України та Державної прикордонної служби України. Підготовка особового складу в морську піхоту, морську авіацію здійснюється в інших закладах. [17].

Професіоналізація служби у підрозділах морської піхоти вимагає створення суттєвих державних та соціальних гарантій для залучення кваліфікованої молоді з перспективою подальшого професійного зростання, а також підготовку висококваліфікованих фахівців за стандартами НАТО. При цьому не всі правові норми повністю реалізовані в законодавстві і на практиці щодо удосконалення підготовки морських піхотинців у військових навчальних закладах України та залученні висококваліфікованих спеціалістів.

Аналіз ситуації у Чорноморсько-Азовському регіоні, стратегічні перспективи для України та інших країн акваторії цих морів здійснювали також іноземні фахівці. На увагу заслуговує аналітика Єндрю Фінка. На думку автора для України втрата виходу до Чорного та Азовського моря буде критичною, що у свою чергу актуалізує питання організації оборони морського узбережжя й обумовлюється продовженням Росією агресивної зовнішньої політики в Чорноморському та Азовському басейнах [18, с. 127].

Особливістю побудови системи оборони морського узбережжя для України є умови, коли Російська Федерація ймовірно може завдати удар на сухопутній ділянці і одночасно здійснити висадку морських десантів. При цьому, сили (війська) Військово-Морських Сил повинні бути максимально мобільними для зосередження основних зусиль на найбільш загрозливому напрямку. Значення виконання завдання оборони морського узбережжя та

спроможності Військово-Морських Сил до її ведення буде зростати пропорційно ризикам і загрозам, які були розглянуті вище. Так як Військово-Морські Сили є основним інструментом захисту держави з морського напрямку, то набуття відповідних спроможностей є запорукою оборони узбережжя України [19].

У 2019 році нова 35-та бригада (пункт постійної дислокації – село Дачне на Одещині) почала виконувати бойові завдання у складі Об'єднаних сил. Вже призначений її командир, заступники, командири підрозділів, набирається особовий склад. До складу 35 ОБрМП увійшли три окремі батальйони: 88-й, 18-й та 137-й.

А вже влітку 2020 року бригаді Указом Президента було присвоєно почесне ім'я контр-адмірала Михайла Остроградського [20].

У зв'язку із загостренням на ситуації в районі Азовського узбережжя, військовослужбовці Морської піхоти ВМС України, як і всі українські армійці, переведені на казармений стан. «Ми готові до дій в максимально короткі строки, завдання у нас є. Які? А хай це буде несподіванкою для Російської Федерації», – у інтерв'ю наголошує командир морських піхотинців [21]. За його словами, матеріально-технічне забезпечення морської піхоти із кожним роком покращується, що є додатковою мотивацією йти служити саме в цей рід військ.

«У Дачному будується база за стандартами НАТО, там плануються гуртожитки для військовослужбовців із зонами відпочинку та дитячими майданчиками, із фізкультурно-оздоровчим комплексом та інше.

Згідно з інформацією розміщеною на веб-сайті Військово-Морських Сил ЗС України, відновлення військово-морського потенціалу України на Чорному і Азовському морях розглядається критичним завданням на державному рівні. Визначивши головні загрози, ураховуючи стратегічний курс на членство в НАТО. Для імплементації Стратегії пропонується застосувати провідну методологію НАТО DOTMLPF. Швидкий розвиток технологій та суспільства будуть мати значний вплив на методи ведення війни. Інновації створюють як широке коло власних можливостей, так і викликів з боку потенційних противників. Завдяки інтенсивному просуванню автоматизованих безекіпажних

озброєних систем, спроможних здійснювати групові атаки в повітрі, на поверхні та під водою, збільшиться кількість і якість зброї на полі бою.

Технологічне переоснащення вимагатиме від Військово-Морських Сил Збройних Сил України забезпечення постійної концептуальної адаптації та гнучкості для втілення інновацій на користь розвитку власного бойового потенціалу, в умовах обмежених ресурсів та протидії значно міцнішому противнику [22].

Один із останніх збройних конфліктів пострадянських країн Вірменії та Азербайджану в районі Нагірного Карабаху показав ефективність використання новітніх технологій у збройних протистояннях.

Це має стати додатковим стимулом для українських урядовців у питанні проведення системних позитивних змін в Збройних силах України, оновлення її збройного потенціалу, модернізації парків броньованої техніки, ракетного озброєння, авіації тощо. Надзвичайну ефективність показали в останні роки безпілотні апарати, що у сукупності з українським потенціалом у сфері їх розробки та будівництва – може стати вагомим чинником у забезпеченні обороноздатності країни. На нашу думку, забезпечення морської піхоти ударними безпілотниками (особливо власного виробництва) дасть змогу значно підвищити їх ефективність.

У 2021 році Україна планує закупити 5 турецьких безпілотників. Нові «Bayraktar TB2» планують застосовувати для оборони морського узбережжя.

1.3 Зміст і структура адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України

Система органів державної влади складається з різних за своїм обсягом та змістом адміністративно-правових інститутів. Інститут президентства, інститут системи органів виконавчої влади, Збройні сили, Військово-Морські сили тощо.

Аналіз проведений у попередніх розділах дає підстави стверджувати, що такий спеціальний рід військ як Морська піхота ВМС України, може виступати у якості адміністративно-правового інституту зі своїми комплексом

властивостей. Саме виключність ролі та функцій, що покладаються на цей рід військ зумовлює формування окремого підходу до їх аналізу. Застосування системного методу в рамках нашого дослідження дасть змогу проаналізувати адміністративно-правовий інститут служби у Морській піхоті ВМС України в межах системи Збройних сил України та ВМС України.

У сучасних умовах потребує переоцінки система адміністративно-правового регулювання ЗСУ та їх структурних інститутів. Проблематика не є новою для України, втім і досі не є остаточно вирішеною.

Хоч зазначеному питанню присвячено як дисертаційні, так і монографічні дослідження під авторством А.Синиці [23], втім за останні 8 років кардинально змінилася і ситуація в Україні і парадигма щодо розвитку військово-морських сил та підрозділів морської піхоти зокрема, історичні аспекти трансформацій останніх років ми вже висвітлювали.

Значення, яке надається в останні роки саме обороні морських рубежів підтверджується низкою нормативних актів. Одним із таких документів є Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» від 07.10.2009 № 1307 [24]. Аналіз цього нормативного документу дає змогу виокремити ті аспекти у розвитку обороноздатності країни, що стосуються саме Морської піхоти ВМС України.

На сучасному етапі становлення України особливого значення набуває фактор утвердження її як морської держави, виходячи з її просторових і геофізичних особливостей, місця та ролі у глобальній та регіональній системі міжнародних відносин. Україна здобула статус морської держави також завдяки сприятливому географічному положенню, зокрема, довжині морського узбережжя та площі водного простору. Україна має найбільшу серед держав Азово-Чорноморського басейну довжину морського узбережжя (2759,2 кілометра) і понад 72 тис. кв. кілометрів виключної морської економічної зони [24]. Цими і низкою інших економічних, соціальних, зовнішньополітичних факторів актуалізовано значення для України саме морського напрямку розвитку у преамбулі самої Доктрини.

Значна увага у цьому документі присвячено стратегічному плануванню розвитку за різними напрямками ВМС України. В їх числі є низка концептуальних положень, що стосуються адміністративно-правових аспектів прогнозування розвитку саме підрозділів морської піхоти, у складі ВМС.

До пріоритетних національних інтересів на морі належать задоволення потреб суспільства, економіки і держави у використанні ресурсів моря, посилення позиції України серед провідних морських держав, а також забезпечення безпеки шляхом [24]:

- підтримки свободи відкритого моря;
- захисту державного суверенітету у внутрішніх морських водах, територіальному морі, повітряному просторі над ними, на морському дні та надрах у їх межах;
- захисту суверенних прав і юрисдикції України в її виключній (морській) економічній зоні, а також у стратегічно важливих для держави районах моря;
- захисту національних інтересів у Світовому океані;
- забезпечення у територіальному морі та внутрішніх морських водах режиму судноплавства, що встановлений Конвенцією ООН по морському праву та іншими міжнародними документами;
- й інші напрямки, що відносяться до інших сфер життя суспільства та правових інститутів [24].

Для реалізації зазначених національних інтересів в межах адміністративно-правового інституту Морської піхоти ВМС України сформульовано низку принципів та напрямків реалізації, а саме [24]:

- поліпшити стан Військово-Морських Сил Збройних Сил для належного виконання завдань із забезпечення захисту національних інтересів на морі щодо реагування на загрози з моря;
- провадження морської діяльності з дотримання законодавства України та її міжнародних договорів;
- об'єднання зусиль, чітке розмежування повноважень та ефективна взаємодія з питань морської діяльності органів виконавчої влади;

- пріоритет забезпечення безпеки мореплавства, охорони людського життя на морі;
- підвищення рівня військово-морського потенціалу України до рівня держав Європейського Союзу і НАТО;
- захист права власності українського народу на природні ресурси континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України тощо [24].

При цьому, основою провадження військово-морської діяльності Морською піхотою ВМС України є забезпечення оборони держави з моря та ефективного захисту і просування національних інтересів у єдиній системі забезпечення національної безпеки. Окремо Морською Доктриною визначено дев'ять основних напрямків повернення захоплених територій та забезпечення оборони з моря.

Не менш важливі для України положення, на нашу думку, відображені в нормах Доктрини щодо відновлення системи підготовки кадрів [24]. Напрямами розвитку системи підготовки кадрів згідно цього документа є:

- розвиток системи військово-морської освіти яка забезпечує підготовку військових фахівців для Військово-Морських Сил;
- збереження (оновлення) та розвиток наявних закладів освіти;
- розширення можливостей системи військово-морської освіти з підготовки кадрів;
- розвиток вітчизняної військово-морської науки тощо.

У зазначеному аспекті, на нашу думку є потреба у збільшенні обсягів державного замовлення на підготовку фахівців для підрозділів морської піхоти. Ми вже аналізували, окремі аспекти цієї проблематики. Варто наголосити на тому, що за останньою інформацією це лише 14 курсантів, що навчаються в Одеській академії сухопутних військ. Чи достатньо цього для формування кадрового забезпечення підрозділів, напевно, що ні. Особливо в сучасних умовах.

Наступним елементом характеристики інституту Морської піхоти ВМС України є його нормативна складова.

Всю групу норм права у системі правового регулювання діяльності Морської піхоти ВМС України можна розкрити через різні критерії. Однак, на нашу думку найбільш актуальною є класифікація джерел досліджуемого адміністративно-правового інституту: за юридичною силою та суб'єктами видання.

По-перше, блок конституційного та законодавчого регулювання означених відносин є фактично спільним для усього складу ЗСУ, звісно з урахуванням специфікації під час проходження служби особовим складом.

Друга група норм, що включає підзаконне нормативне регулювання значно різноманітніша щодо юридичної сили та суб'єкта видання.

Є група підзаконних нормативних актів, що можна визначити як інституціональні. Як приклад можемо виокремити на рівні указів Президента: від 31.03.2014 року №352/2014 – 16 листопада було визначено Днем морської піхоти України (наразі, цей Указ втратив чинність), Указ Президента України від 5.07.2019 року № 495/2019 «Про присвоєння почесного найменування 36 окремій бригаді морської піхоти Командування морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України», Указ Президента України від 23.08.2020 № 345/2020 «Про присвоєння почесного найменування 35 окремій бригаді морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України» [25, 26].

Науковець В. Сокурєнко вважає, що законодавчі основи у сфері оборони, залежно від кола суспільних відносин, що вони регулюють, можна поділити на: 1) міжнародні акти; 2) загальне законодавство; 3) спеціальне законодавство; 4) інституціональне законодавство [27, с. 32].

Третя група нормативних актів включає накази та розпорядження командного складу суб'єктів військового управління.

Не менш важливим для аналізу обраної проблематики є характеристика структури Морської піхоти ВМС України.

Система суб'єктів військового управління є досить складною й доволі розгалуженою. В основі її побудови покладено систему Збройних Сил України та інших військових формувань, особливості їх організації й функціонування,

специфіку поставлених завдань. Збройні Сили, як відомо, є дуже важливими для України й формуються на рівні Основного Закону держави (у найбільш концентрованому вигляді вони знайшли своє відбиття у його ст. 17). Поточне військове законодавство й законодавство з питань безпеки, деталізуючи положення Конституції України, розкривають складні завдання, покладені на систему суб'єктів військового управління. Так, Закон «Про оборону України» [28] містить основні завдання з підготовки держави до оборони й відсічі збройної агресії проти України (статті 3 і 4), а саме підготовку до оборони в мирний час.

Як результат аналізу дисертаційного дослідження В. Сокурєнка, було встановлено, що адміністративно-правовий статус публічних органів управління у сфері оборони – це система прав, обов'язків та заходів юридичної відповідальності, які передбачено нормами національного та міжнародного законодавства для виконання визначеної компетенції і повноважень [27, с. 32].

Із числа особливостей адміністративно-правового статусу публічних органів управління у сфері оборони наведені автором виокремлюємо: ієрархічність структури компетентних суб'єктів та здійснення специфічної предметної діяльності [27]. При цьому автор активно відстоював позицію створення контрактної армії, як шляху вирішення окремих, в тому числі й кадрових питань.

Виходячи із аналізу адміністративно-правового статусу зазначених суб'єктів автором зроблено акцент на певні проблемні моменти, що виникають під час його реалізації. А відповідно виокремлено сфери, що потребують уваги та фінансування з боку держави, наголошуючи на важливому значенні системи соціальних гарантій та інших мотиваційних чинниках як військовослужбовців видів Збройних Сил України, так і членів їх сімей.

Структурі управління морською піхотою теж характерна чітка ієрархічність, як основна риса військового командування.

Інституціональна структура підрозділів морської піхоти починає формуватися з Командування морської піхоти розміщеного у місті Миколаїв.

Наразі, до керівного складу морської піхоти відносимо:

– Командувач морської піхоти (з 03.2018) генерал-лейтенант Содоль Юрій Іванович;

– Начальник штабу – перший заступник командувача морської піхоти (2018) генерал-майор Лучников Артем Володимирович;

– Заступник командувач морської піхоти (з 2018) полковник Делятицький Дмитро Євгенович;

– Начальник ракетних військ та артилерії — заступник командувача морської піхоти (2018) полковник Сук Олександр Петрович;

До структурних складових морської піхоти включають такі підрозділи:

- 35 окрема бригада морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Остроградського (місце базування с. Дачне Біляївського району Одеської області);

- в тому числі окремі частини: 18 окремий батальйон морської піхоти (ран. 18 омпб), 88 окремий батальйон морської піхоти, 137 окремий батальйон морської піхоти,

- 36 окрема бригада морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білинського з місцем дислокації у місті Миколаїв

- в тому числі окремі частини: 1 окремий батальйон морської піхоти, 501 окремий батальйон морської піхоти, 503 окремий батальйон морської піхоти,

- 140 окремий розвідувальний батальйон;

- Ракетні війська та артилерія: 32 реактивний артилерійський полк,

- 406 окрема артилерійська бригада імені генерал-хорунжого Олексія Алмазова, 64 окремий гарматний артдивізіон, окремий гарматний артилерійський дивізіон, с. Дачне Одеської області, окремий гарматний артдивізіон, м. Бердянськ Запорізької області, окремий артилерійський дивізіон, А1804, м. Очаків Миколаївської області;

- Зенітні ракетні війська протиповітряної оборони;

- Берегові війська ВМС7 окремий зенітний ракетний дивізіон (С-125-2Д1).

Одним із «наймолодших» підрозділів є саме 140 окремий розвідувальний батальйон. Ще навесні 2019 року було анонсовано його створення. Морська піхота ВМСУ наразі має у своєму розпорядженні розвідувальний батальйон. Розвідувальна частина сформована у складі Командування морської піхоти як самодостатня наземна компонента, здатна вирішувати весь спектр завдань з підтримки флоту та захисту морського узбережжя. [29].

Таким чином, провівши аналіз адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України, можемо дійти окремих висновків, що це відносно відокремлена сфера суспільних відносин у питанні забезпечені обороноздатності морського узбережжя України, якій притаманні своя структурна побудова, система джерел права, що включають як загальні норми, якими керуються збройні сили в цілому, так і спеціальні (інституціональні) норми, що становлять відносно відокремлену групу і формують інститут морської піхоти.

Висновки до Розділу 1

Аналіз історичних та загально-правових аспектів становлення морської піхоти на теренах України свідчить про досить давню історичну традицію у питанні розвитку окремого роду військ – морської піхоти. Офіційно – українській морській піхоті 100 років, хоча її витoki можемо віднайти у більш ранні історичні періоди – період козацтва. На сьогодні, враховуючи актуальність відродження історичної пам'яті української держави, з 2018 року повернуто історичну дату відзначення Дня морської піхоти 23 травня, встановленої ще за часів Української держави за часів П.Скоропадського.

Морська піхота є окремим родом військ, що забезпечує формування суспільних відносин у цій сфері у якості відокремленого адміністративно-правового інституту. Адміністративно-правовий інститут Морської піхоти ВМС України становить сукупність однорідних суспільних відносин, що врегульовані нормами національного законодавства (у широкому розумінні), мають свою структуру та злагодженою взаємодією між її складовими елементами.

Система організації командування та структурна побудова морської піхоти України свідчить про широку спеціалізацію зазначеного роду військ, особливо в умовах сучасних способів ведення війни. За період з 2014 по 2020 роки у результаті проведення цілої низки реформ – інститут морської піхоти України зазнав кардинальних змін: сформовано систему інституціональних норм, що врегульовують суспільні відносини у цій сфері, запроваджено систему єдиного командування підрозділами морської піхоти, тривають зміни у напрямку гармонізації зі стандартами ЄС та НАТО щодо моделей організації та діяльності підрозділів морської піхоти.

Окреме питання, що потребує уваги з боку держави – це професіоналізація служби у підрозділах морської піхоти, що вимагає створення системи державних та соціальних гарантій, як передумова для залучення кваліфікованої молоді з перспективою подальшого професійного зростання, а також підготовку висококваліфікованих фахівців за стандартами НАТО у вищих навчальних закладах Міністерства оборони України.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ПІДРОЗДІЛАХ МОРСЬКОЇ ПІХОТИ ВМС УКРАЇНИ

2.1. Адміністративно-правові вимоги до професійної підготовки військовослужбовця Морської піхоти ВМС України

Професійна підготовка та виважена кадрова політика є необхідною складовою у будь-якій сфері життя суспільства. Для оборонної сфери ця теза ще в більшій мірі актуалізується, особливо в останні роки. Науково обґрунтоване та чітке визначення завдань державної політики у сфері оборони в Україні дає можливість сформулювати відповідний обсяг компетенції публічних органів у сфері оборони.

Науковець В. Сокурєнко під адміністративно-правовим регулюванням сфери оборони розуміє цілеспрямований вплив на відносини, що виникають у сфері оборони, який здійснюється публічною адміністрацією шляхом застосування правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) і пов'язаний із встановленням конкретних прав й обов'язків суб'єктів відповідних відносин [27]. Важливу роль у межах дослідження науковець також надає кадровому забезпеченню та кадровій політиці у сфері оборони, яку розуміє як сукупність принципів, напрямів, форм та методів діяльності суб'єктів публічного управління сферою оборони, спрямованої на створення цілісної системи формування, підготовки, ефективного використання військового персоналу відповідно до потреб сектору національної безпеки та оборони. Реалізація вказаної функції передбачає виконання таких завдань: комплектування особовим складом сили оборони; ротація кадрів; підготовка та необхідний рівень освіти персоналу; мотивація і соціальний захист [27].

Формування кадрового складу Морської піхоти ВМС України це складний та багатогранний процес, що включає в себе цілу низку процедурно-процесуальних порядків.

Значним кроком уперед у визначеній сфері є положення відображені в нормах Морської Доктрини на період до 2035 року щодо відновлення системи підготовки кадрів [24.].

Напрямами розвитку системи підготовки кадрів згідно цього документа є:

- розвиток системи військово-морської освіти як складової системи військової освіти, яка забезпечує підготовку військових фахівців для Військово-Морських Сил Збройних Сил за визначеними спеціальностями та всіма рівнями (тактичного, оперативного, стратегічного) у потрібній кількості з урахуванням прогнозованих змін у складі сил і засобів Військово-Морських Сил Збройних Сил;

- збереження (оновлення) та розвиток наявних закладів освіти, зокрема Академії військово-морських сил як єдиного багатoproфільного видового закладу вищої освіти, Військово-морського ліцею, навчального центру Військово-Морських Сил Збройних Сил тощо;

- розширення можливостей системи військово-морської освіти з підготовки кадрів шляхом залучення морських навчальних закладів до підготовки військово-морських фахівців за відповідними напрямами, спеціальностями і спеціалізаціями;

- удосконалення системи підготовки фахівців оперативно-тактичного та оперативно-стратегічного рівня підготовки для Військово-Морських Сил Збройних Сил у Національному університеті оборони з урахуванням потреб у них та досвіду підготовки відповідних фахівців у навчальних закладах держав - членів НАТО;

- розвиток вітчизняної військово-морської науки для забезпечення застосування інноваційних рішень і технологій у військовій (військово-морській) справі, формування раціональної системи військово-морських наукових установ і підрозділів, створення системи надання державної підтримки та стимулювання військово-морських наукових досліджень;

- забезпечення переходу до підготовки фахівців усіх рівнів за європейськими стандартами та стандартами НАТО, широке використання можливостей міжнародного співробітництва у підготовці фахівців, зокрема,

щодо підготовки фахівців усіх рівнів в іноземних військово-морських навчальних закладах і здійснення обміну викладачами, формування та використання в підготовці військово-морських фахівців національних морських і військово-морських традицій [24].

Звісно, що таким є прогнозування розвитку кадрового забезпечення підрозділів морської піхоти висококваліфікованими фахівцями у найближчій перспективі. І можливе лише за умов належного фінансування цих ініціатив та збереження обраного вектору розвитку.

Інше питання постає щодо формування військовослужбовцями за призовом та під час мобілізації. Статтею 65 Конституції України встановлено обов'язок громадян України нести військову службу. Мобілізація проводиться згідно Указів Президента України. Мобілізації підлягають військовозобов'язані чоловіки 20-60 років (жінки до 50 років), або окремо визначаються нормами Указу; резервісти які проходили військову службу, або є офіцерами запасу з військово-обліковою спеціальністю (ВОС).

Окремі аспекти щодо формування вимог до військовослужбовців військової служби за призовом та резервістів мають теж широку нормативну базу, як загального так і спеціального характеру. В межах цього інституту на рівні Конституції України, Законів України «Про оборону України» «Про Збройні Сили України» «Про військовий обов'язок і військову службу» як базових, врегульовано загальні засади проходження служби. Система інших нормативно-правових актів складає комплекс законодавчих та підзаконних джерел права.

В свою чергу для кадрового забезпечення підрозділів морської піхоти необхідно враховувати низку чинників:

- 1) специфіку покладених функцій та завдань;
- 2) активним розвитком на сучасному етапі всього інституту служби у підрозділах морської піхоти, формування в останні роки все нових підрозділів та структурних компонентів, які потребують спеціальних знань та навичок;
- 3) постійна участь у міжнародних навчаннях стимулює максимальну наближеність у підготовці особового складу відповідно до стандартів НАТО.

Тому для реалізації доктринальних планів щодо розвитку саме цього роду військ, та військово-морських сил загалом, держава докладає значних зусиль. Можемо навести окремі заходи щодо удосконалення системи підготовки фахівців, які вживаються Командуванням морської піхоти:

1) Відомо, що заплановано створення єдиної смуги перешкод та власної школи для українських морських піхотинців. І вже в 2020 році перейшли до конкретних дій щодо започаткування курсу морського піхотинця в Збройних Силах України, який в подальшому стане базовим. На сьогодні уже функціонує курс морського піхотинця у Навчальному центрі ВМС ЗС України, а вже на початку 2021 року планується розпочати підготовку особового складу на базі власної школи. Щодо єдиної смуги перешкод, то після прийому полігона загальновійськової підготовки, що на Херсонщині, під своє підпорядкування, створенні всі умови для обладнання єдиної стандартизованої смуги морського піхотинця. Школа та єдина смуга дозволять створити такі умови, коли ми самі для себе готуватимемо майбутніх морських піхотинців [30].

2) Запозичується досвід зарубіжних країн, особливо США та Великобританії; змінено підходи до підготовки українських морських піхотинців, внесено корективи у методичні матеріали; доповнено умови контракту, який підписує військовослужбовець контрактної служби. Наприклад, щодо огляду на предмет екстремістських татуювань або стосовно харасменту (форма дискримінації, яка включає будь-яку небажану та настирливу фізичну і словесну поведінку, що ображає або принижує людину або порушує недоторканність її приватного життя, складається з повторюваних і наполегливих дій по відношенню до людини, щоб мучити її, знецінювати і підривати її авторитет в очах інших, засмучувати або провокувати реакцію [54]); про участь у бойових діях тощо, тобто обумовлені ті питання, які у контрактах збройних сил країн-членів НАТО вже існують давно;

3) Планується переозброєння, доозброєння майже всіх підрозділів для підвищення бойових спроможностей. А найголовніше це наближення до того, щоб штати наших двох бригад стали однаковими, з однотипним озброєнням, що дозволить універсально використовувати дані підрозділи на будь-якому

напрямку. Також саме у підрозділи морської піхоти надійдуть перші ракетні комплекси наземного базування. Після прийняття на озброєння протикорабельної ракети «Нептун» буде створений ракетний полк, а це надасть нам серйозні можливості для протидії агресії Росії з моря [30]. Загалом у 2020 році підрозділи морської піхоти мають отримати більше 70 одиниць автомобільної та більше 80 одиниць бронетанкової техніки, що теж потребуватиме забезпечення кадровим складом зі специфічними військово-обліковими спеціальностями.

Підтвердження цих слів ми знаходимо у оголошенні, розміщеному на офіційній сторінці у Фейсбучі 36 окремої бригади морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білинського від 19 листопада 2020 року. [31] щодо проведення відбору фахівців на контракт в 36-ту окрему бригаду морської піхоти, а саме:

- механік-водій, навідник оператор, командир танку Т-80;
- оператор ПТРК «Корсар»;
- механік водій, оператор ЗРК «Стріла-10»;
- стрілець-зенітник ПЗРК «Ігла»;
- навідник 2с1 «Гвоздіка»;
- навідник МТ-12 «Рапіра»;
- навідник БМ-21 «Град».

Також командування морської піхоти має в своєму підпорядкуванні як артилерію загальної підтримки, так і безпосередньої підтримки. Протягом останніх двох років отримано чимало новітніх зразків озброєння як закордонного виробництва (комплекси контрбатареїної боротьби), так і вітчизняного (ПТРК «Стугна-П», ЛПТРК «Корсар», безпілотні авіаційні комплекси), що відповідають стандартам, вимогам і принципам роботи, за стандартами НАТО. Ці комплекси неодноразово демонстрували свою ефективність у бойових умовах. Також планується найближчим часом отримання новітніх комплексів управління.

Варто знову наголосити, що з 2016 року розпочалась підготовка офіцерського складу на базі Військової академії у м. Одеса за спеціальністю

«управління діями морської піхоти». На думку командуючого морською піхотою Юрія Содол: «Це надало можливість підвищити імідж морської піхоти як роду військ, виховувати на традиціях морських піхотинців та готувати з перших днів військової служби командний склад. Усі випускники мають достатньо високий рівень професійної підготовки і фахових навичок, характер та дух морського піхотинця». [30].

Таким чином, адміністративно-правові вимоги до професійної підготовки морського піхотинця є досить складним за своєю структурою інститутом, що врегульовується системою загальних, спеціальних та інституціональних норм.

2.2. Порядок зарахування на службу та припинення служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України

Враховуючи багатогранність аспектів в межах інституту служби у підрозділах морської піхоти, розкриті у попередньому питанні, ми сконцентруємося на ключових стадіях проходження служби.

Так до ключових стадій проходження військової служби на нашу думку слід включити:

- Подання кандидатури на службу;
- Проходження кваліфікаційного відбору та зарахування на службу (або призов);
- Зміни місця служби (переведення, ротація тощо).
- Звільнення зі служби (демобілізація);
- Постановка на облік (зняття з обліку).

На сайті Міністерства Оборони України розміщено загальні та спеціальні вимоги, що висуваються до кандидатів зарахування до підрозділів морської піхоти [32].

Загальні вимоги до кандидатів висуваються наступні [32]: офіцери запасу та громадяни України, які мають вищу освіту не нижче бакалавра за спеціальністю, спорідненою з відповідною військово-обліковою спеціальністю; бажаний вік кандидатів на військову службу за контрактом на посади осіб

офіцерського складу не старший за 40 років, а при наявності досвіду участі в Антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей до 50 років; придатність кандидатів до військової служби за медичними показниками та підсумками професійного відбору; фізично підготовлені та психологічно стійкі до військової служби; мають мотивацію до проходження військової служби, високий рівень сформованості ідейних цінностей, моральних та професійних якостей.

Із числа додаткових вимог до кандидатів виокремлюють такі: пройти поглиблене медичне обстеження для проходження військової служби на посадах корабельного складу та в підрозділах морської піхоти; бути готовими до виконання завдань в зоні проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей [32].

Визначеними критеріями відбору встановлюються також обмеження щодо прийняття на військову службу за контрактом офіцери запасу звільнені з військової служби за дискредитуючими статтями (через службову невідповідність, у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем, звільнені з обвинувальними вироком суду, якщо судимість не знята або не погашена та у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку).

Вимоги до прийняття на військову службу за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України поряд із загальними містять додаткові вимоги:

- пройти поглиблене медичне обстеження для проходження військової служби на посадах корабельного складу та в підрозділах морської піхоти;
- бути готовими до виконання завдань в зоні проведення операції об'єднаних сил; мати довідку про відсутність судимості; сертифікати від нарколога та психіатра.

Процедурно-процесуальний порядок проходження служби визначено Інструкцією Міноборони «Про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах

України» № 170 від 10.04.2009 [33]. Тому, окремі аспекти проходження громадянами України військової служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України будуть проаналізовані нами в даному підпункті.

Право на переведення з частини в частину та порядок ротації врегульовано законодавством і містить вичерпний перелік вимог: подання на переведення командира в/ч, в разі службової необхідності, в разі проведення організаційних заходів тощо

Порядок ротації – заміна особового складу військових частин та підрозділів в районах проведення АТО чи виконання інших завдань за призначенням є спеціальною процедурою в рамках нашого дослідження.

Ще однією стадією проходження служби є звільнення (демобілізація). Підстави для дострокової демобілізації (звільнення) визначені в ч. 8 ст. 26 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу», а саме:

- досягнення граничного віку перебування на службі;
- народження третьої дитини, якщо старший з них немає 18 р (підтверджується свідоцтвом про народження);
- стан здоров'я (на підставі висновку ВЛК: непридатний до військової служби у мирний час, обмежено придатний у воєнний час; непридатний зі зняттям з обліку);
- студенти, аспіранти, докторанти денної форми навчання; наукові та науково-педагогічні працівники.

Окремою нормою врегульовано правовий статус осіб, прийнятих на військову службу за короткостроковим контрактом, вони звільняються до закінчення терміну дії контракту в разі:

- оголошення рішення про демобілізацію;
- необхідність постійного догляду за хворою дружиною, дитиною до 18 р, батьками (своїми чи дружини) (підтверджується свідоцтвом МСЕК/ЛКК).

Таким чином, припинення служби у підрозділах морської піхоти можемо аналізувати в межах загальної процедури, що включає демобілізацію, постановка на облік у військкоматах – це є на нашу думку однією з останніх стадій проходження служби.

Військкомати ведуть облік осіб – призовників, військовозобов'язаних, відправлених у запас.

Постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 921 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 74) затверджений порядок ведення військового обліку і військовозобов'язаних, яким визначено механізм організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних центральними і місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад та виконавчими апаратами районних, обласних рад, військовими комісаріатами, військовими частинами, підприємствами, установами, організаціями та закладами освіти незалежно від їх підпорядкування та форм власності [34].

Згідно пп. 15, 16 Порядку військового обліку здійснюється з урахуванням встановлених в Україні правил реєстрації місця проживання фізичних осіб та ведеться на підставі паспорта громадянина України й інших військово-облікових документів.

Для взяття на військовий облік усі військовозобов'язані зобов'язані особисто прибути до районних (міських) військових комісаріатів за місцем проживання та подати заяву на ім'я військового комісара про взяття їх на військовий облік та такі документи:

- для громадян, які не досягли граничного віку перебування у запасі ЗС України, – паспорти громадян України, військові квитки або тимчасові посвідчення військовозобов'язаних, рішення військово-лікарських комісій про придатність за станом здоров'я для проходження військової служби в мирний або у воєнний час;

- для осіб звільнених у запас, які проходили військову службу за контрактом та строкову військову службу, – паспорти громадян України, військові квитки, обліково-послужні картки, приписи військових частин, а для звільнених за станом здоров'я або сімейними обставинами, крім того, свідоцтва про хворобу та інші документи, які підтверджують законність дострокового

звільнення та прибути до Р(М)ВК у терміни, визначені у приписах військових частин (довідках органів), але не пізніше п'ятиденного терміну з дня їх видачі;

- для громадян призовного віку (17 – 27 років), які зараховуються у запас з різних причин, – паспорти громадян України, посвідчення про приписку до призовної дільниці, особові справи призовників і витяги з книги протоколів призовних комісій з прийнятими ними рішеннями про зарахування призовників до запасу та прибути до Р(М)ВК в місячний термін після прийняття відповідного рішення районними (міськими) призовними комісіями;

- для військовозобов'язаних, які прибули з іншої місцевості для постійного, проживання (навчання), – паспорти громадян України, військові квитки або тимчасові посвідчення військовозобов'язаних та прибути до Р(М)ВК в семиденний термін з дня прибуття (реєстрації) до нового місця проживання;

У запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в районних (міських) військових комісаріатах (далі – Р(М)ВК) та відповідних органах інших військових формувань. Запас військовозобов'язаних поділяється на першу (здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність) і другу категорії (не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не проходили військової служби).

Для зняття з військового обліку усі військовозобов'язані зобов'язані особисто прибути до Р(М)ВК за місцем проживання, подати заяву на ім'я військового комісара Р(М)ВК про зняття їх з військового обліку, паспорти громадян України, військові квитки або тимчасові посвідчення військовозобов'язаних, а під час мобілізації або введення в Україні правового режиму воєнного стану звернутися за наданням відповідного дозволу до військового комісара Р(М)ВК із заявою.

Підставами для зняття військовозобов'язаних з військового обліку у Р(М)ВК є:

- для військовозобов'язаних, які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України до нового місця проживання, – рішення військового комісара Р(М)ВК, а під час мобілізації або введення в Україні правового режиму воєнного стану – дозвіл військового комісара Р(М)ВК, які приймаються та надаються за зверненнями військовозобов'язаних;

- для військовозобов'язаних, які вибули на строк більше трьох місяців за межі України, – документи, які підтверджують виїзд військовозобов'язаного за кордон;

- для осіб, які за рішенням військово-лікарських комісій (призовних комісій) визнані за станом здоров'я непридатними в мирний час, обмежено придатними у воєнний час через хвороби, які пов'язані з розладами психіки і поведінки, нервової системи, та їх наслідки;

- для осіб, які були засуджені до позбавлення волі за злочини середньої тяжкості та відбували покарання в установах відбування покарань.

Відповідно «Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2002 року № 352:

- для постановки на військовий облік призовників прибувши до нового місця проживання призовник зобов'язаний у семиденний термін з'явитися до районного військового комісаріату і стати на військовий облік маючи з собою паспорт та посвідчення про приписку до призовної дільниці. У посвідченні про приписку до призовної дільниці ставиться штамп про взяття на військовий облік, після чого посвідчення повертається призовнику;

- для зняття з військового обліку призовник зобов'язаний особисто з'явитися до районного військового комісаріату і подати письмову заяву, в якій зазначається причина зняття з військового обліку та точна адреса нового місця проживання, і у разі потреби подати відповідні документи. Призовник повинен з собою мати посвідчення про приписку до призовної дільниці. У посвідченні

про приписку до призовної ділянки ставиться штамп про зняття з військового обліку, після чого посвідчення повертається призовнику.

В 2020 році у сфері ведення військового обліку відбулися чергові зміни. Так, Постановою Верховної Ради України від 15.09.2020 № 885-IX [35] прийнято в першому читанні проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку» [36] поданий Президентом України в травні цього ж року.

Згідно норм законопроекту планується внести зміни до низки нормативних актів. Із числа яких найбільше цікавлять Кримінальний кодекс України [37] та Кодекс України про адміністративні правопорушення [38].

Норми цих кодексів становлять основу деліктного законодавства у сфері проходження служби військовослужбовцями, в тому числі й підрозділів морської піхоти.

Так, до статей 210, 210-1, 211, 235, 259 КУпАП передбачається внесення наступних змін [36]:

1) Встановити відповідно до ст. 210 відповідальність за порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку – у вигляді накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а згідно ч.2 ст 210 у разі повторного порушення протягом року – штраф від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (згідно діючих норм становить від п'яти до семи при першому, і повторно протягом року – від десяти до п'ятнадцяти неоподаткованих мінімумів) ;

2) санкція статті 210-1. «Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачає накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в

особливий період – тягне за собою накладення штрафу на громадян – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3) Згідно проекту статті 211 КУпАП – умисне зіпсуття або недбале зберігання призовниками, військовозобов'язаними і резервістами військово-облікових документів (посвідчень про приписку до призовних діляниць, військових квитків, тимчасових посвідчень військовозобов'язаних), яке спричинило їх втрату, – тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, повторне – від п'ятдесяти до ста.

До норм Кримінального кодексу України планується внесення змін до статей 336 та 337, зокрема викласти в такій редакції:

1) частина 1 статті 336 за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років (чинна редакція передбачає за ухилення від призову за мобілізацією позбавленням волі на строк від двох до п'яти років [37].);

2) стаття 337 встановлює санкції: згідно ч.1 за ухилення військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним військовим комісаром, карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років; згідно ч.2 ухилення військовозобов'язаного, резервіста від навчальних (спеціальних) зборів – карається штрафом від п'ятисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років. (у нинішній редакції ухилення військовозобов'язаного від військового обліку карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, санкція ч. 2. – ж карається штрафом до 70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців [37].).

Таким чином, в Україні у найближчий час планується підвищити ступінь відповідальності за порушення вимог чинного законодавства у сфері виконання військового обов'язку та ведення військового обліку. Зміни санкцій зазнають норми адміністративного та кримінального законодавства.

Висновки до Розділу 2

Адміністративно-правові вимоги до професійної підготовки військовослужбовців Морської піхоти ВМС України та формування її кадрового складу це складний та багатогранний процес, який є частиною адміністративно-правового інституту морської піхоти ВМС України.

Встановлено, що для кадрового забезпечення підрозділів морської піхоти необхідно враховувати низку чинників:

- 1) специфіку покладених функцій та завдань;
- 2) активний етап розвитку на сучасному етапі всього інституту служби у підрозділах морської піхоти, формування в останні роки все нових підрозділів та структурних компонентів, які потребують спеціальних знань та навичок;
- 3) постійна участь у міжнародних навчаннях стимулює максимальну наближеність у підготовці особового складу відповідно до стандартів НАТО.

Сукупність адміністративно-правових регуляторів у сфері проходження військової служби та формування її кадрового потенціалу умовно можна розподілити на декілька стадій, із числа яких виокремлюємо:

- подання кандидатури на службу;
- проходження кваліфікаційного відбору та зарахування на службу (або призов);
- зміни місця служби (переведення, ротація тощо).
- звільнення зі служби (демобілізація);
- постановка на облік (зняття з обліку).

Кожна з цих стадій передбачає застосування різноманітних процедур в тому числі і адміністративно-процедурних.

На підставі аналізу законодавства у сфері військового обліку, встановлено, що в Україні спостерігається підвищення ступеню адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення порядку

здійснення обліку військовозобов'язаними чи призовниками законодавства про військовий обов'язок і військову службу.

РОЗДІЛ 3. Організаційно-правові гарантії проходження служби у підрозділах Морської піхоти ВМС України

3.1 Матеріальне забезпечення військовослужбовців морської піхоти ВМС України

Належне соціальне забезпечення військовослужбовців є одним із пріоритетних напрямків України на шляху до становлення справжньої європейської держави. Акцент, який робиться саме на військовому забезпеченні службовців, пов'язаний із проведенням на території України Операції Об'єднаних сил на Сході України. Також на цей процес вплинули такі події, як: анексія Криму, підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, поступове впровадження стандартів Європейського Союзу, військових стандартів НАТО та запровадження нової Воєнної доктрини України.

Дієвий фінансовий механізм соціального забезпечення військовослужбовців є необхідним фактором задля повного, всебічного розвитку військової служби в Україні. Так, курс на належне фінансове забезпечення є обов'язком держави в сучасних умовах, адже своєчасне визначення потреб військовослужбовців є гарантом повноцінного захисту.

Військова служба у підрозділах морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України відноситься до специфічної сфери діяльності, тому військовослужбовці для якісного виконання своїх обов'язків потребують різних видів соціального забезпечення: матеріального, продовольчого, речового, житлового, медичного та інших.

Теоретико-правові та практичні аспекти соціального захисту під час проходження служби у підрозділах морською піхоти є теж одним із важливих питань. Різні аспекти соціального захисту розкривали у своїх дослідженнях такі вчені як Андреев В. С., Приходько С., Рошканюк В. М., Жернаков В. В., Гарасимів Т.З. та інші. Проблема соціального захисту учасників АТО/ООС у комплексі прав та гарантій, які передбачені законодавством України для таких категорій осіб, на даний час науково не досліджена. Окремі вітчизняні науковці

О. Більовський, О. Власюк, В. Горбулін, М. Кравченко, В. Малишевський та інші розглядали деякі питання з даної теми, але різнобічне бачення проблем не сприяло виробленню єдиної позиції.

Конституцією України визначено, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека; права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження та забезпечення прав і свобод людини є основним обов'язком держави [39].

Одним з основних призначень держави є забезпечення функції соціального захисту громадян, яка за своїм змістом різноманітна і об'ємна за охопленням діяльності.

У цьому чітко простежується мета держави – забезпечити людині гідне існування, вільний розвиток особистості, захист сім'ї, соціальну справедливість і соціальну захищеність.

Гуманітарний напрямок у дисертаційному дослідженні «Державне регулювання системи медичного забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України: організаційно-правові засади» обрав вчений І.Данильчук [40]. Автором сформульовано дефініцію поняття «військова охорона здоров'я».

Матеріальне забезпечення військовослужбовців є складовим елементом їх соціального забезпечення, що і є одним із елементів соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Хоча нормативно-правові акти в цій сфері в більшості випадків оперують поняттями «грошового», «продовольчого», «речового» забезпечення, не конкретизуючи та не розкриваючи поняття «матеріального».

Доцільною є думка М. О. Шишлюка, вказує на важливість саме системи матеріального забезпечення, оскільки вона і є додатковим видом соціального захисту військовослужбовців, яка включає в себе грошове, житлове, речове, медичне і продовольче забезпечення [41, с.283]. У зв'язку із цим, питання матеріального забезпечення військовослужбовців морської піхоти Військово-

Морських Сил Збройних Сил України необхідно розглядати через призму зазначених вище видів забезпечення.

Перш за все, слід зазначити, що матеріальне забезпечення військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил ЗС України відбувається відповідно до цілої низки нормативних актів, таких як: Конституція України, Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Постанов Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30 серпня 2017 р. № 704, «Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських» від 20 січня 2016 р. № 18, «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту» від 29 березня 2002 р. № 426, Наказів Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» 07.06.2018 № 260, «Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту» від 29.04.2016 № 232 та інших.

Положення Статті 17 Конституції України гарантує, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [39]. Ця конституційна норма надзвичайно багатоаспектна, оскільки кожен із напрямків може мати самостійний предмет та методи врегулювання.

Також Конституція України містить положення і про соціальний захист військовослужбовців. Так, держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [39].

Фінансове забезпечення військової служби регулюється також на законодавчому рівні. Так, ст.43 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначає, що фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку, здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України. Додаткове фінансування цих заходів може відбуватися за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством [43].

Питання матеріального забезпечення регулюється і на місцевому рівні. Зокрема, центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для проведення медичного огляду громадян, призову їх на військову службу, відправлення призваних осіб до військових частин, прийняття на військову службу за контрактом зобов'язані забезпечувати районні (міські) військові комісаріати необхідною кількістю технічних працівників та обслуговуючого персоналу, обладнаними призовними (збірними) пунктами, медикаментами, інструментарієм, медичним і господарським майном, автомобільним транспортом, а також забезпечувати здійснення охорони громадського порядку на призовних пунктах [43].

Для повного і якісного виконання планів проведення мобілізації в особливий період місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами та організаціями незалежно від підпорядкування і форм власності та районними (міськими) військовими комісаріатами в мирний час утворюють дільниці для оповіщення і збору військовозобов'язаних, комплектують їх особовим складом із числа військовозобов'язаних без звільнення громадян від виконання основних обов'язків за місцем роботи та сприяють у набутті ними професійних навичок, а також забезпечують реалізацію інших заходів, пов'язаних з виконанням планів проведення мобілізації [43].

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують районні (міські) військові комісаріати службовими будинками,

підсобними господарськими приміщеннями і приміщеннями для призовних пунктів (дільниць) згідно із законодавством [43].

Більш частину загальних положень щодо матеріального забезпечення військовослужбовців містить Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Так, відповідно до статті 9 держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів [44].

До складу грошового забезпечення входять:

- посадовий оклад, оклад за військовим званням;
- щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія);
- одноразові додаткові види грошового забезпечення [44].

Постанови Кабінету Міністрів України та норми Закону деталізовано Наказом Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» 07.06.2018 № 260 [45] було деталізовано наведені вище

Таким чином, грошове забезпечення військовослужбовців із числа осіб офіцерського складу, в тому числі слухачів (ад'юнктів, докторантів), рядового, сержантського та старшинського складу (крім військовослужбовців строкової служби), включає:

- посадовий оклад;
- оклад за військовим званням;
- надбавку за вислугу років;
- підвищення посадового окладу під час проходження військової служби на території населених пунктів, яким надано статус гірських, та на острові Зміїний;
- надбавки за особливості проходження служби, за службу в Силах спеціальних операцій Збройних Сил, кваліфікацію, кваліфікаційну категорію, виконання функцій державного експерта з питань таємниць, роботу в умовах

режимних обмежень, безперервний стаж на шифрувальній роботі, почесні та спортивні звання;

- доплати за науковий ступінь та за вчене звання;
- премію;
- морську винагороду, винагороди за стрибки з парашутом, за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, тралення і знешкодження мін, за водолазні роботи та за бойове чергування;
- одноразові грошові допомоги після укладення першого контракту, для оздоровлення, для вирішення соціально-побутових питань, у разі звільнення з військової служби;
- інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України [45].

Грошове забезпечення військовослужбовців строкової військової служби включає:

- посадовий оклад;
- підвищення посадового окладу під час проходження військової служби на території населених пунктів, яким надано статус гірських, та на острові Зміїний;
- надбавки за кваліфікацію, роботу в умовах режимних обмежень, безперервний стаж на шифрувальній роботі;
- морську винагороду, винагороди за стрибки з парашутом, за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, тралення і знешкодження мін, за водолазні роботи та за бойове чергування;
- допомогу військовослужбовцям строкової військової служби, звільненим з військової служби;
- інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України [45].

Варто звернути увагу, що грошове забезпечення виплачується у розмірах, що встановлюються Постановою Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30 серпня 2017 р. №704 [46]. Положення щодо

грошового забезпечення містить і містить Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», зокрема, відповідно до статті 9 Закону, повинні забезпечуватися достатні матеріальні умови для комплектування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів кваліфікованим особовим складом, враховувати характер, умови служби, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності [44].

Законодавство вирішило і питання виплат у відрядженні. Разом з цим, при виконанні службових обов'язків, пов'язаних із відрядженням в інші населені пункти, військовослужбовцям відшкодовуються витрати на відрядження в порядку, встановленому Наказом Міністерства оборони України від 20.02.2017 № 105 [48].

Додатковим заходом для забезпечення військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України також є й те, що за військовослужбовцями, які тимчасово проходять військову службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті.

Також, варто зауважити, що військовослужбовцям морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України залучених до Сил спеціальних операцій Збройних Сил України встановлюється спеціальна надбавка, що входить до щомісячних додаткових видів грошового забезпечення.

Продовольче та речове забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 р. № 426 та Наказом Міністерства оборони від 29.04.2016 № 232 відповідно [49, 50].

При цьому, існує порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно.

В останні роки відбулися відповідні зміни щодо компенсації за речове майно. У Наказі МОУ № 306 від 10.06.2019, який вступив у дію 27.08.2019 року, зазначається, що особам офіцерського, сержантського, старшинського та рядового складу, які проходили військову службу за контрактом, під час

звільнення в запас або у відставку з правом носіння військової форми одягу компенсація за речове майно, що не було отримане під час проходження служби, виплачується в повному обсязі [51].

За військовослужбовцями морської піхоти Військово-Морських Сил ЗС України, відрядженими до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів, зберігаються продовольче, речове та інші види забезпечення, передбачені законодавством, гарантії та пільги, що надаються за рахунок коштів, призначених у Державному бюджеті України на утримання Збройних Сил України [44].

Порядок здійснення всіх видів матеріального забезпечення військовослужбовців, відряджених до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів, та виплати грошової компенсації вартості за речове майно, що не отримано такими військовослужбовцями, встановлюється Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 р. № 104 [52].

При переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі та військовій службі за призовом осіб офіцерського складу, на нове місце військової служби в інший населений пункт, у зв'язку з призначенням на військову посаду, зарахуванням до військового навчального закладу, термін навчання в якому становить не менше шести місяців, або у зв'язку з передислокацією військової частини їм виплачується:

1) підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця і 50 відсотків місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби;

2) добові, встановлені Кабінетом Міністрів України для працівників, які перебувають у відрядженні, за кожний день перебування в дорозі на військовослужбовця та кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає разом з ним [44].

Порядком відшкодування витрат, пов'язаних з перевезенням військовослужбовців та членів їх сімей, їх особистого майна залізничним, повітряним, водним і автомобільним (за винятком таксі) транспортом, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 155 передбачено, що при переведенні військовослужбовців на нове місце проходження військової служби або звільненні з військової служби вони мають право на безоплатне перевезення до 20 тонн особистого майна в контейнерах із попереднього місця проживання до нового залізничним транспортом, а там, де такого виду транспорту немає, – іншими видами транспорту (за винятком повітряного). У разі перевезення особистого майна в окремому вагоні, багажем та дрібною відправкою їм відшкодовуються фактичні витрати, але не більше вартості перевезення майна в контейнері вагою 20 тонн [52].

У липні 2018 року вступив в силу наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями» від 31 липня 2018 р. № 380, інструкція якого визначає зміст та методику забезпечення жилими приміщеннями військовослужбовців Збройних Сил України (крім військовослужбовців строкової служби), а також осіб, звільнених в запас або відставку, що залишилися перебувати після звільнення з військової служби на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов шляхом надання жилих приміщень для постійного проживання, та членів їх сімей, у тому числі членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), зникли безвісти під час проходження військової служби, що перебувають на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов [54].

Відповідно до інструкції забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями від Міністерства оборони України здійснюється за рахунок:

- новозбудованого, вивільненого або придбаного житла;
- надання грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення (за згодою військовослужбовця);
- переобладнання нежилых приміщень фонду Міноборони у жилі [54].

Даною інструкцією визначено також розмір та механізм виплати грошової компенсації за піднайом (найом) жилих приміщень категоріям військовослужбовців Збройних Сил України, в тому числі морської піхоти Військово-Морських Сил.

Аналізуючи наведені положення нормативних актів, можна дійти висновку, що законодавчо закріплено значну кількість заходів, пов'язаних із матеріальним забезпеченням військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Проте, деякі заходи є суто декларативними, оскільки не вистачає коштів на їх належне фінансування. Деякі норми законодавства дублюються, або бувають суто декларативними без чітких механізмів їх втілення. Такі норми містять загальні риси прав, які надані військовослужбовцю, а механізм реалізації закріпленого в них права відсутній, що унеможливорює втілення військовослужбовцем свого права на практиці. Це призводить до погіршення соціального забезпечення військовослужбовців, що включає в себе і фінансове забезпечення. Нажаль, дана тенденція постійно зростає, що прямо вказує на нагальність внесення змін до законодавства.

З цього приводу, досить цікавою є думка С.П. Пасіки, який запропонував акумулювати всі кошти, призначені для забезпечення військовослужбовців, на рівні Міністерства оборони. Він вказує, що кошти, які не були використані, слід залишити на рахунку Міністерства оборони. Коли конкретний військовослужбовець буде потребувати коштів для вирішення своїх соціальних, матеріальних, побутових проблем, то ці кошти можуть виділятися з цього рахунку персоналізовано. Це зумовить належне використання бюджетних коштів та знизить корупцію. Автор наголошує, що бюджетом передбачаються ці кошти для кожного військовослужбовця, але з певних обставин вони не можуть ними скористатися. При цьому, ці обставини можуть бути різними: незнання своїх прав, службове перенавантаження тощо [42, с.11].

Тож, підсумовуючи, можна зробити висновок, що питання матеріального забезпечення військовослужбовців у підрозділах морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України на даному етапі не є повністю врегульованим та потребує оновлення механізму належного забезпечення

військовослужбовців матеріальними благами у повному розмірі, уникаючи тяжких процедур їх отримання.

Позитивні напрацювання у цьому сенсі вже впроваджуються в Україні шляхом створення Центрів надання Адміністративних послуг та наділення їх спектром компетенцій. Особливим акцентом у їх роботи є широка можливість надавати адміністративні послуги за допомогою електронних сервісів та формуванню особистих кабінетів. Чітка робота публічних сервісів та їх достатнє фінансування – це як мінімум ефективності щодо питання формування якісного кадрового складу, з високим рівнем національної та патріотичної свідомості, мотивованого до виконання службового обов'язку.

3.2 Державні та соціальні гарантії при проходженні служби у підрозділах морської піхоти ВМС України

Державні та соціальні гарантії є невід'ємною складовою взаємодії держави зі службовцем у будь-якій сфері. Військова служба у підрозділах морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України також не є винятком. Більш того, вона являє собою особливий вид Збройних Сил України для відсічі збройної агресії проти України з моря та допомоги при захисті України сухопутними військами у прибережних територіях.

Так як Україна є демократичною, соціальною і правовою державою, то людина, її життя, здоров'я, честь, гідність права і безпека є найвищою цінністю. Це вказує на те, що головною метою держави є забезпечення захисту цих цінностей. Більш того, ст.5 Конституції України зазначає, що носієм влади в Україні є народ, тому права і свободи людини і громадянина гарантуються державою [39].

В свою чергу, ч. 2 ст.3 Конституції України містить положення, відповідно до якого «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави», а «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [39].

Як вже зазначалось у попередніх підрозділах, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [39].

Практичне втілення соціального захисту є найбільш складним питанням, оскільки жодні права не можуть реально існувати без забезпечення їх практичного втілення. Їх втілення забезпечується через низку законодавчо закріплених положень, що містять норми, принципи критерії щодо практичної реалізації цих вимог.

Дотримання гарантій та їх ефективне втілення на практиці багато в чому залежить від економічного стану країни. Оскільки, на нашу думку, рівень реалізації прав людини прямо пропорційно залежить від рівня економічного розвитку країни.

А наявність механізмів практичної реалізації та виконання державних гарантій, ступінь розвитку демократичних інститутів та правосвідомості громадян – це той інструментарій, що робить використання виділеного фінансування максимально ефективним. Все це вказує на те, що гарантії є явищем комплексним та системним, оскільки містить ряд взаємопов'язаних факторів.

Слід відмітити, що на жаль, серед науковців немає єдиного погляду щодо розуміння та видів гарантій при проходженні військової служби. Якщо ж розглядати гарантію у загальному розумінні, то гарантією є певні механізми реалізації прав, свобод людини і громадянина, що встановлені державою. З цього випливає, що одним із головних завдань держави по гарантуванню національної безпеки є створення дієвої та ефективної системи соціального захисту військовослужбовців із практичним втіленням цих гарантій у житті.

Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які несуть службу та здійснюють захист України у лавах морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України, забезпечуються відповідно до законів

України «Про Збройні Сили України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» та іншими законами [43].

Зокрема, відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України», держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців, резервістів, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, та військовозобов'язаних, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України, а також членів сімей військовослужбовців, резервістів та військовозобов'язаних, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час виконання службових обов'язків або постраждали у полоні в ході бойових дій (війни), в умовах надзвичайного стану чи під час виконання службових обов'язків за межами України в порядку військового співробітництва або у складі національного контингенту чи національного персоналу у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки [55].

При цьому, соціальний і правовий захист військовослужбовців, резервістів, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, військовозобов'язаних, призваних на навчальні (або перевірочні) і спеціальні збори, та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших нормативно-правових актів [55]. Проте, соціальний захист працівників Збройних Сил України регулюється і законодавством про працю, про державну службу тощо.

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначає більшість передбачених законодавством України державних і соціальних гарантій військовослужбовців морської піхоти Військово-морських Сил Збройних Сил України, які умовно можна поділити на такі сфери впливу: гарантії у сфері трудових правовідносин, у сфері

соціального, матеріального та медичного забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей.

Так, наприклад, у сфері трудових правовідносин Законом закріплено такі гарантії: час перебування на військовій службі зараховується до страхового стажу громадянина, його стажу роботи та стажу роботи за спеціальністю, а також стажу державної служби (п. 2 частини 1 статті 8); забезпечення у передбачених Законом випадках військовослужбовців та членів їх сімей соціальною та професійною адаптацією (п. 1 частини 5 статті 8 Закону); надання щорічних основних відпусток, окрім військовослужбовців строкової служби, із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення [44, ч. 1-2 ст. 10¹]. Варто підкреслити, що додатковою гарантією у зазначеній сфері є надання дружині (чоловіку) права за її (його) бажанням вибору моменту надання щорічної основної відпустки у зручний для неї (нього) час одночасно із щорічною основною відпусткою військовослужбовця.

Кодексом Законів про працю України передбачено деякі гарантії у сфері трудових правовідносин такі як: виплата вихідної допомоги за місцем роботи при призові або прийнятті на військову службу (стаття 44) та збереження місця роботи, посади та середнього заробітку за працівниками, прийнятими на військову службу за контрактом у передбачених законом випадках [56, ч. 2 ст. 119].

Державні і соціальні гарантії військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України у соціальній сфері є найбільш об'ємними серед загальної кількості гарантій, передбачених законодавством. Зокрема, найбільш актуальною в умовах сьогодення є гарантія, яка закріплює статус військовослужбовців – учасників бойових дій, а також учасників бойових дій – інвалідів, які прирівнюються у правах до інвалідів та учасників Великої Вітчизняної війни.

Також, у даній сфері важливою є державна гарантія забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле. При цьому,

військовослужбовці, які мають вислугу 20 років і більше, та члени їх сімей мають право на надання жилих приміщень для постійного проживання або, за їх бажанням, одноразову грошову компенсацію за належне приміщення за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Серед інших гарантій у соціальній сфері можна виокремити такі: заборона нарахування штрафних санкцій, пені за невиконання зобов'язань, а також процентів за користування кредитом з початку і до закінчення особливого періоду (частина 15 статті 14); позачергове надання місцевими радами місця у дитячих закладах за місцем проживання дітям військовослужбовців (частина 5 статті 18); право членів сім'ї військовослужбовця на пільги, передбачені Законом (частина 6 статті 18); право військовослужбовця на навчання у військових навчальних закладах, відповідних підрозділах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців (стаття 13); право члена сім'ї військовослужбовця, у передбачених законом випадках, на зарахування поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів [44, ч. 5 ст. 13].

Варто зауважити, що питання гарантій військовослужбовців у сфері матеріального забезпечення було частково розглянуто у попередньому підрозділі. Окремо слід виділити такі гарантії військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України у сфері матеріального забезпечення, які направлені на членів їх сімей: надання військовими формуваннями допомоги сім'ї і батькам в проведенні похорону та компенсації матеріальних витрат на ритуальні послуги та на спорудження пам'ятників військовослужбовцю, який загинув чи помер в період проходження військової служби в їх складі (частина 4 статті 15); право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (статті 16, 16⁻¹, 16⁻²); право дружини (чоловіка) військовослужбовця, крім військовослужбовців строкової служби, на виплату за місцем роботи грошової допомоги при

розірванні ними трудового договору у зв'язку з переведенням на службу в іншу місцевість [44, ч. 2 ст. 18].

Важливими гарантіями для будь-якого військовослужбовця є гарантії у сфері медичного забезпечення, адже саме вони безпосередньо впливають на стан фізичної та моральної боєготовності кожного із особового складу військового формування.

Перш за все, законом зафіксовано, що військовослужбовцям надається безоплатна кваліфікована медична допомога у військово-медичних закладах охорони здоров'я, а при їх відсутності чи у невідкладних випадках – державних або комунальних закладах охорони здоров'я за рахунок Міністерства оборони України [44, п. 3-4 ч. 1 ст. 11].

Враховуючи події, які відбуваються на Сході нашої держави, особливо важливим для моральної адаптації військовослужбовців, учасників бойових дій та прирівняних до них осіб, осіб, звільнених з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах є їх обов'язок проходження безоплатної психологічної, медико-психологічної реабілітації у відповідних центрах. При цьому, державою відшкодовується вартість проїзду до цих центрів і назад.

Необхідно наголосити, що Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» не надає вичерпний перелік гарантій для військовослужбовців та передбачає, що Кабінетом Міністрів України, місцевими радами, підприємствами, установами, організаціями можуть встановлюватися й інші пільги та гарантії соціального захисту сімей військовослужбовців.

Постановою Кабінету Міністрів України № 326 від 11.08.2014 р. утворено Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції. Служба є центральним органом виконавчої влади України, на яку покладено встановлення статусу учасника бойових дій учасникам антитерористичної операції, надання їм передбачених законодавством соціальних гарантій, адаптація та психологічна реабілітація,

забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, соціальної та професійної адаптації [58].

Невід'ємною складовою соціальної допомоги є психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції. Так, окрім коштів державного бюджету залучається також фінансова допомога міжнародних організацій, зокрема програм НАТО, ОБСЄ, ПРООН [59].

Доволі частим є питання щодо присвоєння статусу учасника бойових дій. Учасники ООС отримують статус учасника бойових дій відповідно до пункту 19 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [60]. Водночас, виникають певні проблеми з цього питання, зокрема щодо довготривалості процедури видачі посвідчень учасника бойових дій, неможливість встановлення статусу інваліда війни інвалідам з числа ООС тощо.

Підбиваючи підсумки, слід звернути увагу, що одним із важливих напрямків соціальної політики нашої держави має бути забезпечення комплексу державних і соціальних гарантій статусу військовослужбовців, особливо з числа тих, які беруть участь у ООС, підвищення рівня їх соціального захисту, членів їх сімей та сімей, члени яких загинули під час проходження військової служби, сприяння соціальній адаптації. При цьому слід враховувати і досвід зарубіжних країн, запозичуючи механізми втілення державних і соціальних гарантій на практиці. Таке запозичення сприятиме ефективній підтримці військовослужбовців та членів їх родин, що стане стимулом для відповідального несення військової служби.

Висновки до Розділу 3

Вивчення проблематики державного та соціального захисту військовослужбовців підрозділів Морської піхоти ВМС України дає підстави стверджувати, що це сфера, яка у сучасних умовах переживає системні трансформації. Збільшується обсяги матеріального та соціального забезпечення військовослужбовців, оновлюється нормативно-правова база у галузі, удосконалюються адміністративно-процедурні порядки реалізації.

Система матеріального та речового забезпечення вдосконалюється під значним впливом міжнародних стандартів, що впливає на збільшення обсягу, якості та гарантованості належного матеріального та речового забезпечення військовослужбовців підрозділів Морської піхоти ВМС України.

Окрім матеріального та речового забезпечення, державою сформовано комплекс гарантій, що є передумовою якісного зростання Збройних Сил, підвищення їх кадрового потенціалу та впевненості особового складу у належному ставленні держави до питань обороноздатності країни та дотриманні високих стандартів соціального й державного захисту.

Окремий правовий інститут складає соціальне забезпечення військовослужбовців. Відповідно в рамках нашої проблематики система соціального забезпечення військовослужбовців морської піхоти ВМС України складається з окремих напрямків, які закріплені на рівні соціальних гарантій з боку держави (забезпечення житлом, встановлення статусу учасника бойових дій, учасника АТО/ООС, пенсійне забезпечення, тощо).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження та відповідно до поставлених завдань, можна сформулювати наступні висновки:

1. Встановлено, що історико-правові аспекти розвитку морської піхоти в Україні мають достатньо давню історію, початковим періодом розвитку морської піхоти можна вважати козацьку добу, хоч як самостійний інститут національні підрозділи морської піхоти було сформовано тільки 23 травня 1918 року за ініціативи П.Скоропадського, глави Української держави. В свою чергу, періодизація розвитку морської піхоти на теренах України, на нашу думку, включає чотири основні етапи: 1) Козацький період; 2) Період українських національних революцій; 3) 1991 – 2014 рр.; 4) 2014 – по теперішній час.

2. На підставі аналізу адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України, встановлено що – це відносно відокремлена сфера суспільних відносин у питанні забезпечені обороноздатності морського узбережжя України, якій притаманні своя структурна побудова, система джерел права, що включають як загальні норми , якими керуються збройні сили в цілому, так і спеціальні (інституціональні) норми, що становлять відносно відокремлену групу і формують інститут морської піхоти.

Таким чином з'ясовано, що Морська піхота ВМС України – це цілісний адміністративно-правовий інститут, а професіоналізація служби у підрозділах морської піхоти вимагає створення суттєвих державних та соціальних гарантій для залучення кваліфікованої молоді з перспективою подальшого професійного зростання, а також підготовку висококваліфікованих фахівців за стандартами НАТО.

3. Охарактеризовано особливості адміністративно-правового інституту служби у Морській піхоті ВМС України, його зміст та структуру, визначено декілька рівнів командування та адміністрування підрозділами морської піхоти України: на рівні Міністерства оборони України, Командування Військово-морських сил України, та Командування морською піхотою.

Ключовим елементом характеристики інституту морської піхоти є його нормативна складова. Всю групу норм права у системі правового регулювання діяльності Морської піхоти ВМС України можна розкрити через різні критерії. Однак, на нашу думку найбільш актуальною є класифікація джерел досліджуємого адміністративно-правового інституту: за юридичною силою та суб'єктами видання.

Найбільший інтерес з точки зору прогнозування подальших напрямків розвитку зазначеного роду військ становлять доктринальні (Морська доктрина на період до 2035 року), концептуальні та нормопроектні джерела. В останні роки спостерігається активний прогрес у питаннях розвитку Морської піхоти ВМС України, який відбувається за декількома ключовими напрямками: удосконалення організаційної структури та адміністрування цього процесу, значна увага до кадрового забезпечення підрозділів морської піхоти, матеріально-технічне переоснащення морських піхотинців новими видами озброєння та підвищення їх універсальності у виконанні поставлених завдань.

4. Проаналізовано систему адміністративно-правових вимог до професійної підготовки морського піхотинця у сучасних умовах, встановлено, що кваліфікаційні вимоги до військовослужбовця Морської піхоти ВМС України включають: спеціальні та загальні вимоги. Так, до загальних вимог до кандидатів відносять наступні: офіцери запасу та громадяни України, які мають вищу освіту не нижче бакалавра за спеціальністю; бажаний вік кандидатів на військову службу за контрактом на посади осіб офіцерського складу не старший за 40 років; придатність кандидатів до військової служби за медичними показниками та підсумками професійного відбору; фізично підготовлені та психологічно стійкі до військової служби; мають мотивацію до проходження військової служби, високий рівень моральних та професійних якостей. При цьому спеціальні вимоги у багатьох положеннях відповідають кращим світовим зразкам.

5. Встановлено, що порядок проходження служби в Морській піхоті ВМС України, складається з наступних основних стадій:

- подання кандидатури на службу;

- проходження кваліфікаційного відбору та зарахування на службу (або призов);
- зміни місця служби (переведення, ротація тощо).
- звільнення зі служби (демобілізація).
- постановка на облік.

6. З'ясовано, що на теперішній час у сфері деліктного законодавства щодо проходження служби та виконання військового обов'язку, існують низка законопроектів, що передбачають низку змін до норм Кримінального кодексу України (статті 336, 337) та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Дані законопроекти містять положення щодо підвищення ступеню відповідальності за окремі правопорушення у визначеній сфері. Зокрема, суттєві зміни планується внести до статей 210, 210-1, 211 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що передбачають зростання штрафів у 5-10 кратному розмірі, а також підвищення ступеню кримінальної відповідальності за окремі види правопорушень.

7. Проаналізовано систему державних, соціальних гарантій, які є передумовою формування високоякісних фахівців на службі у підрозділах морської піхоти. Встановлено, що належне державне матеріальне та соціальне забезпечення військовослужбовців є одним із пріоритетних напрямків України на шляху до становлення справжньої європейської держави. Опрацювання нормативно-правової бази, монографічної та іншої літератури, джерел офіційної інформації, розміщеної на офіційних сайтах органів публічного управління у сфері адміністративно-правових засад проходження служби у підрозділах морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України свідчить про наступне:

- матеріальне забезпечення військовослужбовців морської піхоти Військово-Морських Сил ЗС України здійснюється відповідно до цілої низки нормативних актів, таких як: Конституція України, Законів України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Постанов Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 704, від 20 січня 2016 р. № 18, від 29 березня 2002 р. №

426, Наказів Міністерства оборони України від 07.06.2018 № 260, від 29.04.2016 № 232 та інших.

– Продовольче та речове забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 р. № 426 та Наказом Міністерства оборони від 29.04.2016 № 232 відповідно. При цьому, існує порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно.

– Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначає державні і соціальні гарантії військовослужбовців морської піхоти Військово-морських Сил ЗСУ. Серед них: забезпечення соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, членів сімей військовослужбовців за їх зверненням; грошове, продовольче, речове та інше матеріальне забезпечення за встановленими нормами; щорічні основні відпустки із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення; безоплатна кваліфікована медична допомога; безоплатна психологічна, медико-психологічна реабілітація; право на навчання (у тому числі на отримання післядипломної освіти); грошова допомога при звільненні з військової служби та в інших, передбачених законодавством випадках тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морська піхота. Стаття з Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Морська_піхота.
2. Історія Українського війська. / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів, О. Думін, С. Шрамченко; упорядкування, покажчики Б. З. Якимовича 5-е вид., змін, і доп. Київ: Варта, 1994. Т. I. 384 с.
3. Цигульський С. М. Козацтво Лівобережної України: економічний, соціально-правовий, військовий і політичний аспекти (кін. XVIII - поч. XX ст.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Держ. ВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2015. 222 с.
4. Данченко В. Г. Морские солдаты Российской империи. Очерки истории морской пехоты. М.: «ЦентрПолиграф», 2006. 256 с. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=68204&p=1.
5. Августа 5. Высочайше утверждённое Положение об Одесском морском батальоне. Полное Собрание Законов Российской Империи : Собрание третье : [С 1 марта 1881 года по 1913 год] : [В 33-х т.]. СПб. ; Пг. : Гос. тип., Т. 24 : 1904 : [В 2-х отд-ниях]. 1907. Отд-ние 1 : От № 23839 - 25604 и Дополнения. 1907. С. 849–851.
6. Шрамченко С. Українська морська піхота 1917–1920 рр. Літопис червоної калини. 1992, № 8-9. URL: http://vijsko.milua.org/mor_pihota.htm.
7. Приходько В. Чорноморський флот в період діяльності Центральної ради, Гетьманату та Директорії. URL: http://ukrlife.org/main/uacrim/ch_f_17.htm.
8. Гай-Нижник П. Українська морська піхота: історія створення. Морська Держава. 2003. №3. URL: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/50doc.php>.
9. 23 травня – День створення української Морської Піхоти. Український Інститут Національної Пам'яті: веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/23-travnya-den-stvorennya-ukrayinskoyi-morskoyi-pihoty>.
10. Морська піхота СРСР. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Морська_піхота_СРСР#Склад_морської_піхоти_2.
11. Яким'як С. В. Розвиток Військово-Морських Сил Збройних Сил

України: 25 років досвіду. Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1–2 грудня 2016 р. – К. : НУОУ, 2016. – 161 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbirnik-ukr-visko-suchasnist.pdf>.

12. Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1–2 грудня 2016 р. – К. : НУОУ, 2016. – 161 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbirnik-ukr-visko-suchasnist.pdf>.

13. Никифоров О. В. Відродження морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України – вимога часу. Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1–2 грудня 2016 р. – К. : НУОУ, 2016. – 161 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbirnik-ukr-visko-suchasnist.pdf>.

14. Морська піхота України сьогодні: завдання та структурні трансформації. URL: <https://navy.mil.gov.ua/morska-pikhota-ukrainy-sohodni-zavdannia-ta-strukturni-transformatsii/>.

15. Морська піхота України сьогодні: завдання та структурні трансформації. Офіційна сторінка: Ukrainian Military Pages. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2018/01/marines.html>.

16. Офіційна сторінка Командування морської піхоти ВМС ЗС України. URL: https://www.facebook.com/pg/kmp.vmsu.ua/about/?ref=page_internal.

17. Володимир Заблоцький. Як бачать розвиток українського війська в найближчі 10 років у Генеральному штабі. Тиждень ЗСУ: Генеральна візія. URL: ЗСУ: Генеральна візія.

18. Andrew Fink. Fighting a Russian Black Sea bastion. STRATEGIC APPRAISAL. NAVAL FORCES OF UKRAINE. 2018. 185p. p. 127-131. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2018/11/Ukrainian_Navy_PRINT.pdf.

19. Capt. Anatoliy Kvasov. Coastal defense of Ukraine STRATEGIC APPRAISAL. NAVAL FORCES OF UKRAINE. 2018. 185p. p. 119-122. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2018/11/Ukrainian_Navy_PRINT.pdf.

20. Про присвоєння почесного найменування 35 окремій бригаді морської

піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України : Указ Президента України від 23.08.2020 № 345/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345/2020#Text>.

21. У ВМС формують Одеську бригаду морської піхоти. Командування прийняв бойовий полковник-десантник Микола Палас. Радіо Свобода 17 листопада 2018, 23:55. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29605981.html> .

22. Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України 2035. Веб-сайт ВМС ЗСУ. 11 Січ 2019. URL: <https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>.

23. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення прав і свобод військовослужбовців : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07.; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2012. – 220 арк.

24. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року Постанова Кабінету Міністрів України; Доктрина від 07.10.2009 № 1307 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>.

25. Про присвоєння почесного найменування 36 окремії бригаді морської піхоти Командування морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України: Указ Президента України від 05.07.2019 № 495/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495/2019#Text>.

26. Про присвоєння почесного найменування 35 окремії бригаді морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України : Указ Президента України від 23.08.2020 № 345/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345/2020#Text>.

27. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : авторєф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / / В.В. Сокурєнко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2016. – 40 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Sokurenko/d_Sokurenko.pdf.

28. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

29. Морська піхота ВМСУ матимє розвідувальний батальйон. Офіційна сторінка Ukrainian Military Pages 04.03.19. URL:

<https://www.ukrmilitary.com/2019/0>.

30. Перші ракетні комплекси з ракетою «Нептун» отримають морпіхи. Офіційна сторінка Інформаційного агентства Міністерства оборони України – Арміяінформ. 14 січня 2020. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/01/pershi-raketni-kompleksy-z-raketoyu-neptun-otrymayut-morpihy/>.

31. 36 окрема бригада морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білинського. Офіційна сторінка у Facebook. 19 листопада 2020 р. URL: https://www.facebook.com/36obrmp/?ref=py_c.

32. Перелік вакантних посад, які підлягають комплектуванню. URL: <https://navy.mil.gov.ua/vakansiyi/>.

33. Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» № 170 від 10.04.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09#Text>.

34. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 921. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-2016-п#Text>.

35. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового [...]: Постанова Верховної Ради України від 15.09.2020 № 885-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-IX#Text>.

36. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку : Проект Закону України від 25.05.2020 реєстр. № 3553. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3553.

37. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

38. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

39. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

40. Державне регулювання системи медичного забезпечення військово-морських сил Збройних сил України: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 "Механізми держ. упр.". - Київ, 2013. - 23 с.

41. Шишлюк М. О. Матеріальне забезпечення у зв'язку з необхідністю компенсації окремих видатків як додатковий вид соціального захисту військовослужбовців. Трудове законодавство : шляхи реформування. 2013. С. 281–283.

42. Пасіка С. П. Адміністративно-правове регулювання соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юридичних наук : 12.00.07. Запоріжжя. 2011. 21 с.

43. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#n792>.

44. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#n207> (дата звернення: 15.10.2020).

45. Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам Міноборони України; Наказ, Порядок, Перелік від 07.06.2018 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text>.

46. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2020).

47. Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2016-%D0%BF#Text>.

48. Про затвердження Інструкції про відрядження військовослужбовців Збройних Сил України : Наказ Міністерства оборони України від 20.02.2017 №

105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0364-17#Text> .

49. Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2020).

50. Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту : Наказ Міністерства оборони України від 29.04.2016 № 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-16#Text>.

51. Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 29 квітня 2016 року № 232: Наказ Міноборони України від 10.06.2019 № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-19#Text>.

52. Про затвердження Порядку відшкодування витрат, пов'язаних з перевезенням військовослужбовців та членів їх сімей, їх особистого майна залізничним, повітряним, водним [...]: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-2016-п#Text>.

53. Про забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, інших військових формувань, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, відряджених до державних органів, установ та організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104-2001-%D0%BF#Text>.

54. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями : Наказ Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18#Text>.

55. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-ХІІ.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.

56. Кодекс законів про працю : Закон України від 23.07.1996 № 322-08.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/conv#n2>

57. Про затвердження Порядку відшкодування витрат, пов'язаних з перевезенням військовослужбовців та членів їх сімей, їх особистого майна залізничним, повітряним, водним і автомобільним (за винятком таксі) транспортом : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 155.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-2016-%D0%BF#Text>.

58. Про утворення Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.08.2014 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2014-%D0%BF#Text>.

59. Ветлинський С. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4(49). Ч. 1. С. 198–205.

60. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

61. Словник гендерних термінів. Шевченко, З. В. (Уклад.). Черкаси: видавець Чабаненко Ю. 2016. URL: <http://a-z-gender.net/ua/xarasment.html>.